

Ellenségképek átalakulása a magyar politikában

A Nemzeti Együttműködés Rendszere

Jelige: HDE 925

Lezárás dátuma: 2014 Január 7.

Tartalomjegyzék

Bevezetés.....	1
Politikai motiváció.....	3
A hatalom fogalma.....	4
A hatalom megszerzése, politikai marketing.....	4
Politikai legitimáció.....	5
Politikai megkülönböztetés.....	6
„Jó” és „rossz”	8
Politikai jó és rossz	9
Versenytárs vs. ellenség.....	10
Barát és ellenség	12
Az ellenség születése	13
Az ellenség fajtái	15
Az ellenségteremtés gyakorlata	15
A Nemzeti Együttműködés Rendszere.....	16
Önmeghatározás és ellenség.....	17
Belső célpont.....	19
A belső célpont létjogosultsága.....	21
Külső célpont(ok)	23
Ki az igazi ellenség?	25
A szabadságharc	27
<i>“Si vis pacem, para bellum”</i> avagy <i>“Si vis bellum, para pacem”</i> (Bourrienne, 2012)...	29
Legitimáció, ideológia és jövőkép versus ellenség: ellenség a megmentő.....	31
Szimbólum: populizmus.....	34
A tábor és a „kötőanyag”	37
A szavak ereje: <i>„Hate speech”</i> avagy <i>„gyűlöletbeszéd”</i>	39
Összefoglalás.....	42
Irodalomjegyzék	45

Bevezetés

Lassan 5 éve, hogy operatőrként dolgozom a belvárosi tévénél. Ez idő alatt rengeteg tapasztalatot szereztem, sok emberrel találkoztam és számtalan politikai eseményen vettem részt. A választási rendezvényeken, politikusok, politológusok és más egyéb, a politikától nem elválasztható terület szakértőinek előadását volt szerencsém látogatni. Mindig is érdekelt a politikának az a sajátossága, melyet köznapi nyelven csak úgy hívunk: „sárdobálás”. Amikor egyik részről az hangzik el, hogy a másik „*tehetségtelen, lop, csal, hazudik*”, akkor mindig az jár a fejemben, hogy vajon hogyan lehetnek még mindig ott olyanok, akik ilyen erkölcstelen vagy törvénybeütköző dolgot csinálnak. Válaszul mindig az ellenkezőjét lehet hallani, hogy „*de a másik rosszabb, ő többet lopott és semmihez sem ért*”. Ezen a ponton kezdett el foglalkoztatni, hogy tényleg ilyen romlott lenne-e a politikai elit és, ha igen, akkor hogy lehet hogy emberek még mindig szavaznak egyik vagy másik pártra? Vagy ennek a „sárdobálásnak”, avagy egymás lejáratásának van-e esetleg egy olyan funkciója, amit nem veszünk észre? Hogy lehet, hogy különböző hatalmak, kormányok rendszeresen ítélnék el országokat vagy szervezeteket valamilyen oknál fogva, de ettől függetlenül egy asztalhoz ülnek, közös rendezvényeken vesznek részt, sőt még üzletet is kötnek egymással. Izgalmasnak találom a kérdést, hogy mitől lesz egy kormánynak barátja vagy ellensége és természetesen azt, hogy mire jó egy ellenség, ha az „rossz”. E kérdés foglalkoztatott, amikor ezt a témát választottam, ezen kívül a politika fontos része életünknek - amely mindig is érdekelt -, mely behálóz mindent és „*karja*” mindenhova elér. És ha meg van az a lehetőségünk és szabadságunk, hogy foglalkozhatunk a regnáló hatalom döntéseivel és cselekedeteivel, akkor ez valamilyen szinten állampolgári kötelességünk is.

A politika célja nyilvánvalóan a hatalom megszerzése, és ha a hatalom már rendelkezésre áll, akkor annak megtartása. A hatalmat viszont nem csak megszerezni, hanem megtartani is kell, ami ugyancsak nem nevezhető egyszerű feladatnak egy kormány számára. A pártoknak – és miután egy hatalomra került –, a kormánynak is elengedhetetlen a kampány, amely alatt azt hivatottak bizonyítani kommunikációs és egyéb cselekvésben, hogy miért ő az ideális választás és a másik fél miért nem, azaz miért rosszabb nála, vagy éppen miért „rossz”. A politikában fontos az önmeghatározás, melyhez hozzátartozik az ellenfelek meghatározása is. Van, amikor a különbségségtétel a jobb és rosszabb, de van, amikor a „jó” és a „rossz” meghatározásával egyenlő, és van, amikor ezt a megkülönböztetést a politikai

erő, amely az ország élén áll, ezt önmaga népszerűségére, illetve a politikai ellenfelei ellen használja. Az állam, mint a polgárok felett álló hatalom, amelyet egy párt, a kormánypárt apparátusa irányít, saját elképzelése, ideológiája alapján rendelkezik azzal a képességgel és kiváltsággal, hogy meghatározza, ki az ellenség és ki a barát.

A dolgozat elején elmélettel foglalkozom, úgy érzem szólni kell magáról a politikáról. Ezek után a politika céljával, a hatalom és uralom közötti különbségről teszek említést, illetve a politikai legitimitásról és annak fontosságáról. Egyes fogalmakkal meg kell ismerkednünk, hogy érthetővé váljanak a különböző fajta megkülönböztetések. Később láthatjuk majd, hogy a megkülönböztetésnek milyen szerepe van az életünkben is, és természetesen a politikában, a választás és választhatóság szempontjából.

A megkülönböztetés egy ősi változatával a „jó” és a „rossz”-al, mint címkével is foglalkozom, hiszen elengedhetetlen annak ismerete, hogy miért szükséges a megkülönböztetés e fajtája. Ezen kívül egy világos jövőképpel rendelkező politikai erőnek, amely valamely ideológia képviselője, meghatározója a jónak és rossznak, ahogy a barát és ellenség kiválasztásának is. Nem mehetünk el szó nélkül a barát-ellenség megkülönböztetés mellett, ugyanis választ kell adni arra, mire jó egy hatalom számára, mi a célja ezzel a csoportosítással, ki lehet barát és ellenség, milyen módszer szerint választja ki a regnáló hatalom, és milyen módszert alkalmaz, mi kell ahhoz, hogy ténylegesen is azzá váljon a politika számára.

Dolgozatom második részében gyakorlati szemszögből a második Orbán-kormány ellenség konstruálását fogom górcső alá venni, azt, hogy miként vált ellenfélből ellenség, a barátból ellenség, illetve ennek ellentéte, az ellenségből barát. Annak oka, hogy egyáltalán miért van szükség ellenségre, véleményem szerint, és ezt a dolgozatomban igyekszem is bizonyítani, hogy a jelenlegi kormány sikeresen használja az ellenségképeket céljai érdekében. Úgy hiszem, hogy a különböző ellenségekkel, amelyek időről-időre változnak, illetve változtatja a hatalom, az az egyszerű oka, hogy a nemzeti egységet, amelyet saját ideológia alapján egy új rendszerben hoztak létre, ami a Nemzeti Együttműködés Rendszere, „*egyben kell tartani*”, és ehhez az „*egybentartáshoz*” elengedhetetlen a saját hatalom legitimitációja, amely az új rendszerben testesül meg.

1 Politikai motiváció

A politika rendkívül összetett fogalom. Nagy bajban lennénk, ha a fogalmát szeretnénk meghatározni, sokrétűsége és mindent behálózó jellege miatt. Nehezen találunk olyan (szak)területet, melyet a politika nem érint. Ilyenek például a kultúrpolitika, gazdaságpolitika, oktatáspolitikai és így tovább. Ugyanakkor a politika nem működhet a kommunikáció, marketing, szociológia, szociálpszichológia, retorika stb, tudományos ismeretei nélkül. A politikát sokféleképpen vizsgálhatjuk. Bontsuk két részre a politika-elemezést: elméleti és gyakorlati megközelítésre. Ha elméleti szempontok alapján vizsgáljuk, akkor a fogalmával kell foglalkoznunk, ha a gyakorlati részét, akkor viszont a politika, és a politikus, mint a hatalom birtokosának célját kell vizsgálnunk.

Különböző korok filozófusai másként határozták meg a politika fogalmát. Machiavelli például úgy gondolta, hogy a politika a hatalom és az uralom eszköze. John Locke a politikára az életet és tulajdont biztosító rendszereként tekintett. (Pupek, Vass, 2009) A két fogalom között jól látható a különbség. Míg Locke politika fogalma rendszerként tekint a politikára, azaz számára a politika egy rendszer, így tehát a politika fogalma elméleti. Vele szemben Machiavellié a politika a hatalom eszköze, és mint hogy „eszköz”, így ezt a meghatározást tekinthetjük gyakorlatinak.

Legátfogóbban talán úgy határozhatnánk meg a politikát, hogy „a társadalmi hatalom korlátok közé szorított felhasználása. Minden politika lényegében stratégiai cselekvés, e korláton belüli manőverezés bizonyos közösségi célok elérése érdekében.” (Bayer, 2000, p.51.) Magyarul, a politikai cselekvés „tervezett” művelet, egy bizonyos (csoportnak kedvező) cél elérése érdekében. Ez a fogalom magában foglalja az előbb említett két politikafogalmat, hiszen „korlátok közé szorított”, azaz rendszert feltételez, ugyanakkor stratégiai cselekvés is egyben, tehát eszközt is feltételez.

Mivel létezik az állam, mint rendszer, hisz az állam, mint politikai egyesülés magába foglalja a politikai berendezkedést, annak összes alrendszerével, és mivel az állam politikai, így ez politikai rendszer. Ugyanakkor a politika „eszközkén” is létező fogalom, hiszen a politikát „művelni” kell, a hatalom megszerzése, megtartása sok szakterület eredményeinek és eszközeinek együttes alkalmazásával lehetséges.

Úgy gondolom, egyszerűbb dolgunk van, ha nem a fogalmát, hanem a célját próbáljuk meghatározni. Weber szerint a hatalom a döntések birtoklása, a politika pedig a hatalom megszerzésére irányul. (Pupek, Vass, 2009). E meghatározásból kiindulva azt mondhatjuk,

hogyan a politikát művelő személy, azaz a politikus célja a hatalom megszerzése, magyarul a döntések birtoklása. De mi is az a hatalom?

1.1 A hatalom fogalma

A hatalom fogalmát legegyszerűbben úgy határozhatnánk meg, hogy „A” rákényszeríti akaratát „B”-re. „A” és „B” lehet személy vagy csoport attól függően, hogy két egyén közötti, vagy egyén-szervezet, vagy szervezet-szervezet közötti viszonyról van-e szó. Eszköztől és lehetőségtől függetlenül a másik ellenállása ellenére is érvényesítheti akaratát. (Weber, 2000) Így ez akár jelenthet gazdasági, fizikai kényszert az egyén, illetve az állam részéről, hadsereg vagy egyéb erőszakszervezet formájában. Elengedhetetlen, hogy különbséget tegyünk hatalom és uralom között, mivel e két fogalmat gyakran összekeverik. Max Weber uralom definíciójából kiindulva megállapíthatjuk, hogy amennyiben az erőfölény érvényesítése a hatalom, akkor az uralom a „*parancsolás és engedelmeskedés társadalmilag meghatározott viszonya.*” (Bayer, 2000, p.69)

Az uralom és a hatalom közötti különbség a fizikai kényszer. Egy cégvezetőnek van hatalma munkavállalója felett, ugyanis rákényszerítheti bizonyos tevékenységekre, fizikai kényszer használata nélkül, ezzel szemben az uralom lehetőséget nyújt arra, hogy a kényszerítés fizikai legyen. Így tehát megállapítható, hogy társadalmi természetűnek tekinthető a hatalom, az uralom viszont testiségi. (Farkas, 2011)

1.2 A hatalom megszerzése, politikai marketing

Talán minden csoport velejárója – legyen az állati vagy emberi –, hogy a csoport vezetéséért valamiféle küzdelem folyik. Az állatvilágban is megfigyelhető, hogy a falka a (fizikailag) legerősebb hím „*utasításait*” követi és annak akarata szerint cselekszik. Hatalma egészen addig korlátlan, amíg egy küzdelemben a falka egyik erősebb tagja le nem győzi. Voltak olyan korok, amikor a fizikai fölény az emberi társadalmakban is elég volt az uralom megszerzéséhez.

Mai modern korunkban már sokkal összetettebb művelet a hatalom megszerzése és annak birtoklása. A megszerzés és megtartás között nincs sok különbség, hiszen a választásra készülő és a hatalommal rendelkező politikus egyaránt politikai ellenfeleivel „*harcol*” és azért kampányol, hogy a választók szemében az ő személye vagy az általa elképzelt út legyen

a legmegfelelőbb, magyarul a hatalom megszerzése, illetve megtartása és annak legitimálása. A politikai beszédek, a politikus személyes vonzalma, retorikai készsége, ezek együttes alkalmazása és megjelenése mind, mind elengedhetetlen egy politikus, illetve a politikai hatalom számára.

A politikai kampányok lényege a jelöltről vagy pártról kialakítani az egyedi, megfelelő imázst, amely megnyeri a választók többségét. A választást nyert fél feladata is hasonló, csak sokkal nehezebb dolga van, hiszen a tét komoly, ugyanis ez a „*bizonyítási szakasz*”, ahol a feladat az, hogy megtartsa választóit, illetve legitimálja hatalmát, hogy hosszú távon legyen annak birtokában.

1.3 Politikai legitimáció

A legitimáció avagy a hatalom igazolása, elismerése az adott hatalom megkerülhetetlen feladata. A társadalomnak, amely fölött elhelyezkedik és irányítja azt, „*önigazolással*” „*tartozik*”. Erre a társadalom reakciója miatt és az emiatti megfelelés miatt van szükség. A hatalom eme „*önigazolása*” azt jelenti, hogy be kell bizonyítani a társadalomnak, hogy jogos az uralom, és az ő uralma a legjobb az alattvalóknak. A cél tehát a társadalmi engedelmség elérése a hatalommal szemben. Az engedelmség oka sokféle lehet. Ilyenek lehetnek például: a hit-bizalom, a félelem, a tehetetlenség, a tudatlanság és az érdek. (Pupek, Vass, 2009)

A legitimáció témakörnél elengedhetetlen Max Weber legitimáció típusainak megemlítése. Weber 3 legitimációs típust különböztet meg. E 3 típus a tradicionális, karizmatikus és a legális-rationális uralom. A tradicionális a hagyomány vagy szokás útján trónra került uralkodóval szembeni hűség. Itt a hagyományok tisztelete, az abba vetett hit, ami legitimálja az uralkodó uralmát. A karizmatikus legitimáció az uralkodóba vetett hiten, annak személyes képességein, karizmáján nyugszik. A legális-rationális a törvények érvényességébe és azokba a bürokrataiba vetett hiten nyugszik, akik a törvények szolgálaként működnek. Bár a történelem különböző időszakaiban voltak jellemzők, ennek ellenére nem feltétlenül járnak különböző államformával, általában ezek túlsúlya állapítható meg. A legitimáció minden korban azt jelentette, hogy „*én*” a hatalom várományosa vagy birtokosa vagyok a legmegfelelőbb számotokra, alattvalókra vagy választókra.

Összegezve az eddig elhangzottakat megállapíthatjuk, hogy a politika, a politikus célja a hatalom megszerzése, avagy a döntések birtoklása. Optimális esetben a hatalom nem cél,

hanem eszköz arra, hogy a politikai erő és az azt képviselők megvalósítsák kitűzött céljaikat. De a hatalom megszerzése nem megy zökkenő mentesen, hiszen a vezetésre sokan vállalkoznának. Így tehát elengedhetetlen, hogy egyediek legyenek és ne keverjék össze más politikát képviselőkkel.

2 Politikai megkülönböztetés

Amikor elhagyjuk a biztonságot jelentő házunkat, kilépünk az utcára, elindulunk a buszmegálló felé és látjuk, hogy tömegek várnak a buszra. Rögtön átfut a fejünkben, hogy itt bizony küzdeni kell a feljutásért. Szövetségesekre nemigen számíthatunk, inkább csak ellenfelekre, és olyan személyekre, akikkel nem fogunk harcba szállni, mert nem vagyunk egy súlycsoportban. Lehet félünk az illetőtől, mert fizikai vagy mentális fölényrel bír, esetleg tiszteljük, vagy akár a törvény, akár az illemszabályok tiltják a viaskodást, mert idősebb emberről, esetleg várandós nőről van szó.

Az előző történetet szimbolikusan értelmezve sokféleképpen vezethetjük át a politikára. Felfoghatjuk úgy, hogy a busz maga a hatalom, amelyet igyekeznek megszerezni az utasok – nevezzük, politikusoknak. De a legfontosabb talán a szövetséges, ellenség és a semlegesek hármas csoportja. Ugyanis ez a hármas határozza meg a politikát (legalábbis Carl Schmitt szerint). De ez hármas megkülönböztetés nem csak a politikára jellemző. Egy másik példával élve talán még érthetőbb lehet. Vegyük a legkisebb közösséget, a családot, hiszen „minden állam családokból áll” (Arisztotelész, 1984). Bár Arisztotelész nem tesz egyenlőséget „család kormányzás” és „állam kormányzás” között, sőt ki is emeli, hogy téved, aki azonosnak tekinti e szerepeket, továbbá ki is fejti mekkora különbség van közöttük (Arisztotelész, 1984). A következő példa nem is hivatott e felfogást megcáfolni, pusztán csak a hármas megkülönböztetést igyekszik egy hétköznapi szituációban érzékeltetni.

Vegyük egy négytagú családot, ahol anya és apa a „vezető”, magyarul ők a végső döntés. Nincs demokrácia, a gyerekek nincsenek döntési pozícióban, hiszen a koruknál és természetüknél fogva nem egyenlőek a szülőkkel, így tehát csak kérni és lobbizni tudnak a hatalom felé. Tegyük fel, hogy az egyik gyerek, aki egy tinédzser lány, szeretne elmenni egy koncertre. Valószínűleg az édesanyjához fog menni először, akiben szövetségest talál és igyekszik meggyőzni a másik döntési helyzetben levő felet, az apát, hogy egyezzen bele, hogy a lányuk elmehessen koncertre. Ebben a helyzetben nyilvánvaló, hogy az anya szövetséges

volt, a testvére semleges és az apuka volt az ellenség, akit meg kellett győzni. Ez csak egy példa, de számtalan más példával bizonyíthatnánk, hogy ez a fajta megkülönböztetés az életünk része.

Mivel a mi valóságunkban létezik ez a fajta megkülönböztetés, és a politikai valóság annyiban különbözik a mi valóságunktól, hogy politikai, de a politikai valóságban is emberek működnek, emberek hoznak döntéseket emberek sorsa fölött, ahol embereket kell meggyőzni arról, hogy az ő irányuk és elveik a legjobbak a közösség számára, így ott is léteznie kell, és letezik is ez a fajta megkülönböztetés.

De miért is van szükség erre a megkülönböztetésre, egyáltalán miért van szükség bármilyen megkülönböztetésre, mi az a megkülönböztetés, mit különböztetünk meg és miért?

A válasz röviden, hogy mindent. Megkülönböztetés nélkül ugyanis nem tudnánk, mit szeretünk vagy mit nem, mi tetszik vagy éppen mi nem. Az emberek, tárgyak és cselekvések között nem tudnánk különbséget tenni, nem tudnánk megkülönböztetni azokat. Megkülönböztetés nélkül döntés sem létezne, egy egyszerű terméket sem tudnánk megvenni, hisz mind ugyanolyan lenne. Képzeljük csak el, hogy amikor a polcok között sétálunk egy áruházban, majd az azonos használatra való, közel ugyanazon tulajdonságokkal bíró termékek közül kiválasztunk egyet. Mi alapján döntünk? Nyilvánvaló, hogy akkor a termék egy bizonyos tulajdonsága alapján döntöttünk úgy, hogy azt vesszük meg. Ez a tulajdonság sokféle lehet. Például az árkülönbség, de a tárgy színe vagy bármilyen olyan információ, amely a csomagoláson fel van tüntetve és vonzóbbá teszi a terméket a többivel szemben. Valamilyen tulajdonságával kitűnik a tömegből. Egy marketing mondással élve annyit mondhatunk, hogy „*eladni annyi, mint megkülönböztetni*” - állítja Lazarsfeld. (Sas, 2012)

A politika is hasonlóképpen működik, ott ugyanis politikát „*adnak el*”, ami lehet személy vagy párt. A politikus „*eladása*” alatt természetesen nem emberkereskedelmet értünk, csupán azt a folyamatot, amivel megismerteti önmagát és megszeretteti, azaz elnyeri a szavazók támogatását. Ugyanakkor nem csak személynek, hanem kormánynak is van politikája, amit szintén el kell „*adni*”.

A különböző politikai pártok és politikusok között is van különbség, amit igyekeznek is kihangsúlyozni. A politikus célja, hogy megkülönböztesse önmagát vetélytársaitól, megpróbáljon egyedi lenni, különböző programokkal, beszédekkel, pártlogóval, megjelenéssel és minden olyan cselekedettel, ami a népszerűségét és elfogadottságát növeli. Azaz olyan imázs kialakítása a cél, mely népszerű, azaz profitot hoz, ami jelen esetben szavazatot jelent.

Amióta világ a világ, azóta van A vélemény, B vélemény és még sok más, így van különbség is. Ez különösképpen igaz, amióta a kampányok során elkezdtek marketing eszközöket használni. Sokféleképpen lehet különbséget tenni politikus és politikai erő között. Beszélhetünk jobb és baloldaliról, de konzervatívról, liberálisról, szocialistáról és még sok egyéb jelzővel illethetjük őket. Ha a különbségeket észleltük és a fejünkben el is tudjuk helyezni őket, akkor még van egy fontos kérdés, amely nem csak a választóknak fontos, hanem a politikának is. A kérdés pedig az, hogy mi a „jó” és mi a „rossz”.

2.1 „Jó” és „rossz”

Mi sem bizonyítja e megítélés fontosságát, minthogy, minden vallás foglalkozik azzal, hogy híveik hogyan éljék életüket, milyen szabályok és erkölcsi normák mentén. A tízparancsolat világosan leírja, hogy mi a helytelen, a tiltott, a „rossz”. A katalikus vallás a bűnbeesés történetével mutatja meg a rossz térnyerését. Érdekes megjegyezni, hogy a bűnbeesés is a „jó” és „rossz” ismeretével hozható összefüggésbe. A „tiltott gyümölcs”, azaz a jó és a rossz tudásának fája volt a paradicsomban, melynek gyümölcsének fogyasztását isten megtiltotta Ádámnak és Évának:

„A kert minden fájáról bátran egyél. De a jó és gonosz tudásának fájáról, arról ne egyél; mert a mely napon ejéndel arról, bizony meghalsz” (Károli, 1984)

A történet lényege, hogy a gyümölcs, azaz a tudás megszerzését Isten megtiltotta. Azaz a tudás fájának gyümölcse egyedül Istené. Ez a tudás a „jó” és a „rossz” ismerete, melynek megítélése és meghatározása hatalom, ami csakis Isten monopóliuma. Tehát a „jó” és „rossz” megkülönböztetésének képessége maga a hatalom. De, ezzel a tétével az ember – a Biblia szerint – maga szabja a normáit, azaz az ember maga képes meghatározni, hogy mi a „jó” és mi a „rossz”, nem csak felismerni azt, tehát az ember is rendelkezik ezzel a hatalommal.

Szóval mi a „jó” és mi a „rossz”? Talán joggal mondhatnánk, hogy ez a kérdés, ha nem is a legfontosabb, de azt biztosan állíthatjuk, hogy igen meghatározó az emberiség számára. Meghatározó, ugyanis irányt is jelöl a válasz, mert a „helyes”-et kell követni, amit csak akkor tudunk, ha meghatározzuk mi is a helyes. Egyetemes választ nem tudunk adni, hisz ahány nézőpont, annyi válasz létezik. Úgy gondolom, hogy az a legmegfelelőbb válasz - a történelem is azt bizonyítja -, hogy mindig az a helyes, amit „mi” csinálunk, azaz a saját

nézőpontunk szerinti „jó”, és az a „rossz”, amit mások csinálnak, persze, ha érdekeinkkel ellentétesen cselekednek. Azaz aki mást gondol, mint „mi”, az helytelenül gondolja vagy „rossz”, aki meg ugyanazon véleményen van, az helyes és „jó”.

2.2 Politikai jó és rossz

A politikai valóságban a „jó” és „rossz” megjelenését többféleképpen érhetjük utol. A politikai pártok, erők, hatalmak mind, mind világos ideológiával rendelkeznek, amely mint egy vallás, világos gondolatokkal és szabályokkal határolja körül, hogy mi az, ami számára elfogadható és mi az, ami nem. Ezt tekinthetjük a „jó” és „rossz” egyik fajta megjelenésének. Mivel a hatalomért folyamatos harc – demokráciákban verseny – folyik, így ebben a térben a „jót” és „rosszat” értelmezhetjük úgy, hogy a „jó” a már fentebb említett „mi”, azaz (ahogy már fent volt erről szó, a mi nézőpontunk szerint) a mi csapatunk, pártunk, nézeteink, illetve a „rossz” pedig a másik, az ellenfél, más pártok, jelöltek, akivel versenyzünk a hatalomért. Ennek a versengésnek mindig van valami célja, ami természetesen a hatalom, de a hatalmat eszköznek tekintjük.

A pártszervezetek azok a szervezetek, amelyek a hatalmat hivatottak megszerezni, amelynek segítségével az általuk képviselt társadalmi csoportok problémáira nyújtanak alternatívát (Pupek, Vass, 2009). Bizonyos társadalmi részt képviselnek, de az egész társadalom életét szeretnék befolyásolni. Azaz a „közjót” szeretnék szolgálni, tehát a „közjó” a cél, ami természetesen relatív, mint a „jó” és a „rossz”, ezért vannak különböző pártok, melyek különböző módon képzelik el azt a bizonyos „közjót”. Emiatt a relativitás miatt a párt önmagát a másik párthoz képest határozza meg (Bayer, 2000).

A pártok önmeghatározásán túl a „jó” és „rossz”, a hatalom és hatalmon levők politikájának is része. A hatalom szempontjából sokkal súlyosabb és komolyabb a „jó” és a „rossz” meghatározás, ugyanis itt nem (csak) verseny folyik az irányításért, hanem itt összpontosul minden döntés. Egy államot irányító politikai vezetés, a „jót” és a „rosszat” úgy értelmezi, mint barátot és ellenséget. Egy állam vagy birodalom ellensége általában nem versenytárs, hanem tényleges, fizikai ellenség, amellyel valamiféle harcot folytat. Ezt a harcot két részre oszthatjuk, két különféle harcot különböztethetünk meg: az első típus a fizikai háború, amelyet fegyverekkel és katonákkal vívnak az ellenség megsemmisítésére, és általában egy másik állam vagy birodalom ellen vívják. A második típus a szimbolikus ellenség, amely lehet fizikai, lehet belső vagy külső, így lehet egy másik állam vagy hatalom,

de lehet bármilyen szervezet, sőt, akár lehet egy másik párt is, amely a hatalmon lévők hatalmára, vagy az általuk fontosnak vélt céljuk elérésben veszélyt jelentenek.

2.3 Versenytárs vs. ellenség

A versenytárs és ellenség közötti különbséget egy egyszerű példával tökéletesen fel lehet vázolni. Egy verseny, például úszóverseny résztvevői ellenfeleik egymásnak, hiszen megmérkőznek egymással, illetve a dicsőségért, az aranyéremért küzdenek. A céljuk csupán az, hogy a többi versenyző előtt érjenek célba, az első hely a cél, a siker, az aranyérem. Ha viszont az úszó célja az lenne, hogy társai ne is érjenek célba, tehát az ellenfél megsemmisülése a cél, akkor ez azt jelenti, hogy ellenségnek tekintik egymást. Ahogy a demokráciákban is verseny - politikai verseny - zajlik (mivel a demokrácia kompetitív jellegű), így ezen a terepen is ellenfelekről beszélünk, akiket le kell győzni, nem pedig megsemmisíteni (Pupek, Vass, 2009). Tehát jelen helyzetben ellenfelek küzdenek meg, versengenek egymással. Fontos megjegyezni, hogy ez a verseny az egyenlő felek versenye, ahol az egy súlycsoportban levők küzdenek meg. A lényeg, hogy egyenlő partnerek, kölcsönösen elismerik és legitimnek tartják egymás létezését és a politikai térben való jelenlétüket.

Egy párt úgy tud eljutni ellenfelei ellenséggé való átalakításához, hogy szakít azzal a nézettel, amivel egy tisztességes versenyhelyzetben élt, hogy ő jobb, ugyanis a jobb „*átváltozik*” arra az önmeghatározásra, hogy ő a „*jó*”, az egyetlen, amely képes helyesen gondolkodni, helyesen cselekedni és a „*közjót*” megteremteni. A másik felet ezzel – mivel az önmeghatározáshoz a másik fél meghatározása is szükséges – kizárta az egyenlő felek vitájából, kizárta a politikai versenyből, hiszen nem szándékozik versenyezni már, mert a célja mostantól a másik fél megsemmisítése (Koselleck, 1997). Nem feltétlenül pártra kell gondolni, amikor az ellenfeleket vagy a másokat, az idegeneket igyekszik egy csoport kizárni, mert „*ők*” nem a „*mi*” közösségünk része, nem tartoznak közénk, romlottak vagy ellentétes nézeteket vallanak, ezért „*rosszak*”.

Az eddigiekből megtudhattuk, hogy a demokrácia része, hogy a politikai pártok egymás ellenfelei, amelyek megküzdenek egymással a hatalom birtoklásának versenyében, a választásokon. Arról is szót ejtettünk, hogy miként képes egy szabad versenyben egy párt ellenséget kreálni versenytársaiból, hogy képes versenytársait ellenséggé alakítani, ugyanakkor meg kell említeni azt is, ami témánk szempontjából érdekes, hogy nem csak

pártok képesek ellenséggé silányítani más embereket vagy csoportokat. Ilyenek lehetnek például a vallási csoportok, vagy különböző népek.

A Hellének és barbárok fogalompárt például a görögök használták, amellyel önmagukat kívánták elkülöníteni a többi néptől. A Hellének voltak a görögök és a velük ellentétben álló fogalom, amely a többi népet jelölte, voltak a barbárok. A megkülönböztetés lényege az volt, hogy a görögök önmagukat úgy határozták meg, hogy mindenki mást egy gyűjtőnév alá rendelték (barbárok), és őket negatív tulajdonságokkal illették. Bár a görögök megosztottak voltak, nem voltak egységesek, mégis találtak olyan területeket, amelyek az idegeneknek nem voltak. Ilyen például a kultúra, a polisz, a közös nyelvük és ezeken kívül önmagukat testileg és szellemileg fejlettebbnek tartották másoknál (Koselleck, 1997).

Kosellech továbbá a pogányok és keresztények viszonyát, és a keresztény önmeghatározást is boncolgatta, magát a megkülönböztetés igényét és történeti kialakulását. Részletesen taglalja, hogy miként vált egy újfajta kettős megkülönböztetéssé a keresztény-pogány ellenfogalom. Jól látható, hogy legyen akár vallási, politikai vagy bármilyen más politikai közösség, ahhoz, hogy cselekvőképes legyen, el kell különítenie magát a többi közösségtől (Szabó, 2007). Az elkülönülés lényege az egység létrehozása. Egységgé, amely könnyen identifikálható tulajdonságokkal rendelkezik és élesen elválnak minden más csoporttól. Olyan környezet megalkotása, ahol létrejön a „*mi*”, mint egyedi tulajdonságokkal rendelkező, más azonos dimenzióban működő (társadalmi, vallási vagy politikai) csoporttól megkülönböztethető társadalmi, vallási vagy politikai csoport. Nézzük kicsit más szemszögből: képzeljünk el egy matematikából jól ismert halmazt, melyen belül újabb és újabb halmazok vannak. A nagy halmaz, amelyben az összes többi kis halmaz van, az a társadalom egésze, minden csoportot, pártot, embert tartalmaz. A benne lévő különböző halmazok, különböző tulajdonságokkal rendelkező alhalmazok, ezek viselik azokat a tulajdonságokat, melyek megkülönböztethetővé teszik őket a többi alhalmaztól, (azaz egyedivé teszi őket, hisz az alhalmazok tulajdonsága különböző, megkülönböztethető tulajdonságokkal rendelkezik, így egyedi identitást kap a csoport.), melyeket tekinthetjük különálló, független csoportoknak, pártoknak.

Természetesen ezeknek a csoportoknak nem csak ellenségeik lehetnek, szövetséget is köthetnek és kötnek is, barátaik is lehetnek, máskülönben elég zűrzavaros világban élnénk, ha csak ellenségeskedés létezne. A következő részben a barát és ellenség megkülönböztetéséről lesz szó, arról, hogy miként választ a politika magának barátot és ellenséget. Milyen rítuson kell a politikának végimennie ahhoz, hogy kimondhassuk egy emberre vagy csoportra, hogy ellenség. Ezen kívül azt is megtárgyaljuk, hogy az ellenséget vajon el kell e pusztítani minél

hamarabb vagy esetleg van más célja is az ellenség létezésének. Remélhetőleg az is kiderül, hogy miért fontosabb az ellenség a barátnál.

2.4 Barát és ellenség

A politikai terep igen összetett, és – mint az időjárás – egyik pillanatról a másikra képes változni. Hiszen lehet tisztességes verseny, ahol a társadalmi csoportok, pártok különböző nézőpontjai ütköznek, lehet kölcsönösen jövedelmező megegyezés, egymás tiszteletén és elfogadásán alapuló együttműködés, lehet egy igaz ügyért való harc, mint például egy iskola felújítása vagy beteg gyerekek terheinek enyhítése, orvosi műszerekért való lobbisták stb. Szintén lehetséges egy békés harc az „igazságért” a másik fél meggyőzéséért, hogy a „mi” nézőpontunk a helyes. Viszont ez a békés harc könnyen átfordulhat egy véres háborúba, nem véletlenül terjedt el Clausewitz találóan megfogalmazott mondata, miszerint *„a háború nem egyéb, mint a politika folytatása más eszközökkel”* (Clausewitz C. V., 1961, p.29). Clausewitz e mondatot a következőképp magyarázza: a háborút nem csak politikai műveletnek tekinti, hanem egy politikai eszköznek, ami lássunk be igaz, hiszen a hatalom rendelkezik a háborúk indításáról, ami politikai művelet. A politikai érdeket tartja célnak, amihez a háború csupán eszköz, a cél nélküli eszköz használatának pedig nem látja értelmét. Megjegyzi még, hogy a hadvezérnek, amit tekinthetünk a hatalom bármely formájának, elvárása, hogy a politikai irányvonal ne kerüljön ezzel az eszközzel, azaz a háborúval ellentmondásba (Clausewitz C. V., 1961).

Az ellentmondást elkerülvén a hatalomnak nem csak a hatalmát kell igazolnia, hanem a háborúkat is. Ok nélkül nem kezdeményezhet háborút egyetlen hatalom sem, különben a népszerűtlenség fenyegetheti, azzal nézhet szembe, hogy választói elpártolnak tőle, a nép szembeszáll vele. A nép haragjától viszont a hatalom legitimitását is elveszítheti. A háború legitimáláshoz elsősorban az ellenség körülírása szükséges. Mivel önmagunk meghatározásához szükség volt legalább egy ellenfélre vagy ellenségre, hogy jól látható legyen, hogy kik vagyunk „mi”, és ki a másik, az idegen, az „ő(k)”. Így háborúnál is szükséges az ellenség meghatározása, hogy ismerjük a két pólust, azaz a saját és a másik fél egymáshoz viszonyított pozícióját. Az ellenséget mindenképpen meg kell nevezni olyan módon, hogy az a „megsemmisíthető” állapotba kerüljön. Először is azt kell szemügyre venni, hogyan születik az ellenség, és miként definiálják azt.

Ha barát és ellenség megkülönböztetéséről beszélünk, akkor nem hagyhatjuk figyelmen kívül Carl Schmitt gondolait erről a megkülönböztetésről. Carl Schmitt szerint a barát(ság), amely „*az egyéni szimpátia kifejezésének a szava*”, (Schmitt, 1998, p.25) és az ellenség megkülönböztetésnek az a lényege, hogy „*megjelölje az összekapcsolódás és szétválás, az egyesülés vagy felbomlás intenzitásának legvégső fokát*” (Schmitt, 2002, p.19). Schmitt a barát és ellenség megkülönböztetésre a társadalom „*politikai*” meghatározásának kritériumaként tekintett. (Tekinthejük legerősebbnek is, hiszen képes minden ellentétet politikai ellentété alakítani.) (G. Fodor, 2013) E kritérium intenzitása pedig azt jelenti, hogy végső, azaz politikai értelmet kap a megkülönböztetés, amelyen kívül már nem létezik magasabb ellentét, mert ez „*magában foglalja a magam s a mások életével és halálával való szabad rendelkezés lehetőségét is mind fogalmilag, mind tárgyilag*” (Szabó, 2003, p.42). Jól látható tehát, hogy a barát és ellenség megkülönböztetés magában foglalja emberek sorsáról, életéről való döntés lehetőségét is, hiszen a hatalom rendelkezik azzal a képességgel, hogy az ellenséggé nyilvánított fél ellen valamiféle harcot vagy háborút indítson, amely során az ellenség legyőzése vagy elpusztítása szándékos vagy csupán reális lehetőség. Ugyanakkor, ha valakit barátnak vagy ellenségnek titulálnak, nem jelenti azt, hogy rossz. Schmitt szerint a politikai ellenségnek nem kell feltétlenül rossznak lennie, nem kell gazdasági ellenfélnek lennie, vagy „*esztétikailag rútnak lennie*”, akár még előnyös is lehet üzletelni vele, a lényeg, hogy más legyen, megkülönböztethető, és ha a politikai érdek úgy kívánja, akkor konfliktusokat lehessen vállalni vele (Schmitt, 2002).

2.5 Az ellenség születése

Ha egy ellenséget kreálunk, akkor nem az számít, hogyan nevezi önmagát, vagy ha személyről van szó, akkor mi a hivatalos neve, hanem hogy miként nevezik őt ellenségei. Például, ha egy személyről van szó, akinek Károly a neve, akkor ha ellenségként bánunk vele, akkor valószínűleg nem a hivatalos nevén fogjuk nevezni. Hívhatjuk például Karcsikának, de találhatunk olyan negatív személyiségjegyet, amelyeket kiemelünk. (Egy vita során, ahol az érvek ütköztetése folyik – mint például egy elnökjelölti vitában –, ha nem az érvekre reagálunk, hanem válaszukban a másik személyét kezdjük el támadni, akkor abból, abban a helyzetben személyeskedünk, amivel elérjük, hogy ellenségként kezeljük vitapartnerünket). Koselleck „*asszimetrikusnak*” tartotta ezeket az ellentétes megnevezéseket, avagy hozzárendeléseket. Tehát amíg a két megnevezés megegyezik, azaz ahogy önmagát hívja egy

személy és ahogy mások nevezik őt, addig összhangban van, de amint a megnevezés (a másik féltől vagy felektől) gúnyos töltetű, „*lekicsinylő*” lesz, akkor beszélünk asszimetriáról (Koselleck, 1997). Ahhoz, hogy ellenségként nevezzünk meg valakit, a kettőnk közötti különbséget minősítésként kell használni. Az ilyen különbségek egyszerűek és könnyen érthetők, mint például, hogy mást gondol, másban hisz, más a haja színe stb.

Nyilvánvaló, hogy ez még mindig kevés ahhoz, hogy felvegyük a harcot. Lényegtelen, hogy egy személy vagy csoport ellen, ahhoz hogy az ellenség megsemmisíthető legyen, legitimmé kell tenni a szándékot, hogy értelmet nyerjen az ellene indított háború. Ennek a legitimációnak a funkciója elsősorban az, hogy a választók, a nép, a társadalom támogatását elnyerje az akció. Másodsorban az a funkciója, hogy az ellenséget kiírják a közösségből. Ha a tagja volt, meg kell szüntetni mindenfajta morális kapcsolatot, a „*mi*” és az „*ő(k)*” közötti különbségeket ki kell hangsúlyozni, fel kell ruházni valamilyen erkölcsi rosszal, vagy negatív cselekedeteket és tulajdonságokat kell neki tulajdonítani. Minderre azért van szükség, hogy „*dehumanizáljuk*” vagy „*démonizáljuk*” az ellenséget, „*nem emberként*” ábrázoljuk, amelynek a lényege, hogy nem tartjuk velünk egyenlőnek, így nem érdemli meg a „*baráti*” bánásmódot (Koselleck, 1998).

A nyelvben rengeteg lehetőség rejlik, nem csak szemantikai szempontból, hanem maga a nyelv lehet egyfajta identitás megjelölő tulajdonság is. Koselleck úgy vélte, hogy a nyelv nagyon fontos az ellenségeskedésben, de önmagában nem elég feltétele annak. A pejoratív jelzőket, amelyeket egykor a görögök a barbárokról alkottak a nyelvben tovább él, de a barbárok mint az eredeti embercsoport, amelyre használták ezt a jelzőt, már nem létezik, de a barbár pejoratív jelentés megmaradt, és másokat neveznek így, más ellenségeket helyeznek bele ebbe a keretbe. Így tehát az ellenségfogalmi struktúra áthelyezhető a mindenkori ellenségre. A jelzők, amelyekkel a „*barbárokat*” illették, karikatúrákká váltak, ezek a sztereotípiák ismétlődnek, a jelentés tovább él (még ha a nyelvből ki is haltak az ellenfogalmak), így felidézhető marad. Ezek a szemantikai oppozíciók a politika instrumentalizálódásától válnak ellenségfogalmakká. A nyelv hordozza ezeket az ellentéteket vagy sztereotípiákat, de előhívásukhoz és használatukhoz mindig politikai motiváció kell (Koselleck, 1998).

2.6 Az ellenség fajtái

Az biztos, hogy az ellenséget mindig valamilyen igény szüli. Ez az igény lehet az önmeghatározás vagy egy probléma, melyre felelőst kell találni. A hatalom szempontjából, ha a XX. századi történelmet nézzük, akkor kétféle ellenséget láthatunk. Egyik amely folyamatos fenyegetést jelent, de nem indítunk háborút ellene – vagy csak szimbolikusan (mint például a hidegháború időszaka az Egyesült Államok és Oroszország között) –, morálisan ítéljük el, és kommunikációs harcot vívunk ellene, a másik, ami szintén folyamatos fenyegetést jelent, vagy csak úgy van beállítva, de vele a fizikai konfliktust is vállaljuk. Különbséget tehetünk külső és belső ellenség között, de hatalmi szempontból csak a cél a fontos, nem pedig az ellenség mibenléte. Az alap cél mindig a hatalom, ez nem kérdés, csupán az nem mindegy, hogy milyen hatalom technikai módszerként használjuk az ellenséget. A cél lehet egy-egy bűnös megnevezésével felelőst találni a jelenlegi rossz helyzetért, vagy elterelni a figyelmet a kormányzással kapcsolatos problémákról. Edelman szerint az ellenség általában a védtelenek, kiszolgáltatottak csoportja, egy megszemélyesített célpont (Edelman, 1998). Edelman Politikai ellenségek konstruálása című könyve alapján, a következő részben az ellenség-konstruálás gyakorlatát láthatjuk.

2.7 Az ellenségteremtés gyakorlata

Az ellenség hasznos, hiszen van, hogy a (politikai) ellenség károkat okoz, de segítheti is az ellenfelet. Képes a szövetségesek mozgósítására, társadalmi, politika támogatást szerezni, ugyanis az elkötelezettség érzését erősítik. Egy rezsim esetében például, ha annak támogatását szolgálja, akkor célszerű fenntartani ezt az ellenséget, éppen úgy, amikor egy fontos ügy ellenségéről van szó, amely fenntartása annak támogatottságát növeli. Hatásosabb, ha az ellenséget nem nyíltan, hanem homályosan nevezzük meg, sokkal eredményesebben befolyásolja a közvéleményt, ugyanis a rejtett asszociációk érzelmi töltéssel látják el az ügyet. Minden alkalommal, amikor az ellenséget negatív színben, gonoszként, romlottként vagy nemzetárulóként mutatjuk be, akkor ezzel egyetemben önmagunk jóságát is kiemljük (Edelman, 1998).

A célpont minden esetben valamilyen jellegzetességgel bír, amely által az felismerhető, mint például a vallás, hajszín, bőrszín, nemzetiség vagy ideológia. Ehhez kognitív struktúrák építése szükséges, tehát olyan világnézet épít fel a hatalom az ellenség köré, hogy minden információ az ellenség veszélyességét igazolja. Amennyiben az

ellenségkép valmilyen oknál fogva bizonytalanná válik, akkor következik az úgynevezett „*célpont áthelyezés*”, ami folyamán új célpont, új ellenségkép lép a meglévő struktúrába (Edelman, 1998).

Dolgozatom következő fejezeteiben a második Orbán-kormány ellenségeiről lesz szó, az eddig megismert elméletet próbálom átültetni gyakorlatba. Természetesen nem is kérdés, hogy van-e a kormánynak ellensége, hiszen minthogy ez egy hatalom, így törvényszerű, hogy legyenek olyanok, akik nem értenek egyet bizonyos döntésekkel és nézetekkel. A kérdés csupán az, hogy kikkel szemben lép fel ellenségesen, miként címkézte őket és miként tekintett önmagára, mi célt szolgáltak a különböző „*csaták*”, és természetesen a „*szabadságharc*”, melyet idegen hatalmakkal szemben „*vívtunk*”.

3 A Nemzeti Együttműködés Rendszere

A Nemzeti Együttműködés Rendszere (NER) a második Orbán-kormány új társadalmi rendszere, melyet a 2010-es 2/3-os választási győzelem után jelentett be Orbán Viktor, mint új társadalmi szerződést. A NER programja - mely Orbán Viktor kormányának programja - tartalmaz minden olyan gazdasági, egészségügyi, szociális, valamint a renddel kapcsolatos elképzelést és azokat a demokratikus normákat, melyet az új kormány a világ - és jövőképeben elképzelt.

A rendszer egy új világképpel rendelkezik, amely szakít a múlttal és úgy tekint a rendszerváltás és a választások közötti időszakra, mint átmeti zűrzavaros időszakra, melyet végül a népakarat „*(fülke)forradalom*” (Villányi, 2010) formájában elutasított és teret nyitott egy új rendszer kiépítésének. A NER tartalmaz egy nyilatkozatot, melynek a neve: Nemzeti Együttműködés Nyilatkozata. Ez a nyilatkozat az országgyűlés által elfogadott politikai nyilatkozat, mely egy rövid összefoglalója a rendszer születésének és legitimációjának. A nyilatkozat kinyilvánítja, hogy a választók felhatalmazzák az országgyűlést, hogy létrehozza a NER-t. A nyilatkozat lényege, hogy a nemzet az önrendelkezéséért küzdött, ami az 56-os forradalommal kezdődött. A rendszerváltás utáni időszakot kiábrándítónak titulálja, ahol gazdasági és lelki válság uralkodott, de a 2010-es választásokon Magyarország teljes mértékben visszaszerezte az „*önrendelkezés jogát és képességét*” (Orbán, 2010a).

A NER célja szimbolikus. Egyrészt egy új rendszerváltást jelent, mely a rendszerváltás utáni rendszer leváltása, illetve a „*kommunisták és az oldalkocsis liberálisok*”

(Orbán, 2014) leváltását jelenti. Másrészt egy olyan keretet kíván a kormány vele létrehozni, amely körülhatárolja a kormányzás ideológiáját és legitimációs alapul szolgál. Magyarul elfogadottságot biztosít és megkülönböztetésül szolgál. Megkülönböztetésül szolgál, hisz szakít a múlttal, az „új” rendszert pedig „új”-nak titulálják, tehát ha „új”, akkor más mint a régi, ezért más vagy „új”, így nyilvánvalóan különböző.

A rendszer újszerűségét a következőképp bizonyítja: A parlamentre mint új „alkotmányozó nemzetgyűlésre”, illetve „rendszeralapító” parlamentre tekint. Úgy hiszi, hogy a 2/3-os felhatalmazás felhatalmazza az országgyűlést, hogy nemzeti kérdésekben demokratikus úton forradalmi változásokat hajtson végre (Orbán, 2010a).

A „nemzeti” előkelő helyen helyezkedik el a NER programjában, hiszen külön alfejezet foglalkozik a nemzeti ügyekkel. De maga a rendszer szellemisége is a nemzet köré épül, elvégre az „új” a rendszer neve is Nemzeti Együtműködés Rendszere, melybe a határontúli magyarok is beletartoznak. Ezzel szintén egy újfajta nemzetfelfogást valósít meg. Nemzeti ügyeknek a családot, munkát, otthont, egészséget és rendet tekinti. Csupa olyan téma, mely érzékenyen érinti az embereket, hiszen a munka az életbenmaradás egyik feltétele, ahogy az egészségügy is. A családjunk a szeretteinkből áll, a rend pedig a biztonság, a félelem nélküliség. De az érzelmeket célzó hathatós szavak mellett a program forradalmi stílust és nyelvet is használ, mely az egész kormányzati kommunikációt jellemzi.

3.1 Önmeghatározás és ellenség

A kormány ezzel a programmal - mely mint említettem ideológiai keretként szolgál -, önmaga meghatározására használja. Nem véletlen, ugyanis azzal, hogy véget értek a választások nem lehet hátradőlni, ugyanis permanens kampány folyik minden oldalon, legyen akár ellenzéki vagy kormánypárti politikai erő. Más politikai erőkkkel szemben meg kell védeni a döntéseket és folyamatosan el kell különíteni önmagát és kormányzását más pártoktól, megelőzve, hogy asszimilálódjon a politikai tér többi erejével. Szükséges fenntartani a kompetencia látszatát, azt az imázst, hogy a kormány alkalmas munkája elvégzésére. Valamint a szavazótábort is egyben kell tartani, melyet nemzeti egységnek definiál. Marketing „nyelvre” lefordítva, a politika „üzlete”, hogy reményt ad el a választóknak (Newman, 2000a).

Már tudjuk, hogy az önmeghatározáshoz kell egy másik pólus, amivel szemben határozza meg önmagát egy politikai erő. Ez szükséges ahhoz, hogy tudatában legyünk a „mi” jelentésével, mert csak akkor nyer értelmet és tudjuk mit jelent, ha azt is ismerjük, hogy

mi az „*ő(k)*”, és fordítva. Önmagát, mint „*Nemzeti Ügyek Kormányának*” definiálja a kormány, mely rögtön azt feltételezi, hogy a másik oldal nem a nemzeti ügyeket képviseli, melyre NER programjában folyamatosan hivatkozik.

De önmagát inkább a múlthoz képest határozza meg. Nem véletlen az „*új*” jelző, ezzel kívánnak pontot tenni a rossznak ítélt elmúlt korszak végére. Hiszen most valami új kezdődik, valami jobb, mert a múlt nem „*jó*”, a múlt „*rossz*”, mert „*a múltban vált magassá az államadósság, a munkanélküliségi ráta, a múltban bünszervezetek épültek be az állami intézményekbe, kiváltságosok és bűnözők szereztek meg a költségvetés egyes forrásait, szélsőséges politikai erők jelentek meg, az állam az emberek ellen használta erőszak-monopóliumát*” (Orbán, 2010a).

Viszont csak a múltat mint eltelt időt, nem lehet okolni. Egy „*látható*” bűnösre van szükség, mely könnyen körülírható és azonosítható. Ez pedig a Nemzeti Együttműködés Rendszerének programjában is számtalanszor megjelenik, mint például „*az elmúlt nyolc év*”, „*rossz kormányzás*”, vagy „*őszödi beszéd*”.

De a múlt szereplőin kívül más ellenségek is lehetségesek. Ahhoz, hogy rávilágítsunk milyen potenciális ellenségei lehetségesek a rendszernek, összegeznünk kell a rendszer tulajdonságait.

Ha abból indulunk ki, hogy a Nemzeti Együttműködés Programja a kormány arculata is egyben, akkor a legegyszerűbben fogalmazva annyit mondhatnánk, hogy „*nemzeti*”. Legalábbis ezt az imázst próbálja a kormány kialakítani önmagáról, azaz a rendszerről. És hogy mit is jelent a „*nemzeti kormány*”?

A NER programja szerint „*olyan kormány kell(..), amely odafigyel az emberekre(..), megérti gondjaikat.*” „*Azokat az értékeket képviseli, juttatja érvényre, amelyek mindekinek fontosak, s ezáltal összekötnek minket, nem elválasztanak*” (Orbán, 2010a). Magyarul a közös értékek kerülnek előtérbe (munka, otthon, család, rend). Az ezeket érintő olyan problémák, melyek a társadalom nagy részét érintik, ezek megoldása a közös cél. A kormány tehát ezeket az értékeket védi, a társadalom, az emberek, a családok érdekét. Egy népbárát kormány próbál lenni. Így tehát minden olyan erőt, legyen az politikai, gazdasági vagy bármilyen egyéb csoport, mely a felsorolt értékek bármelyikét sérti magyarul a társadalom boldogulását, mindennapi életét veszélyezteti, potenciális ellenség lehet, mellyel szemben fel kell venni a kesztyűt és harcolni kell ellene. Aki ugyanis eme értékeket veszélyezteti vagy a társadalmi csoportok boldogulását vagy értékeit sérti, az nemzetrontó vagy, ha belső gonosztevő, akkor nemzetáruló.

Természetesen ez is nézőpont kérdése. A NER irányítójának - magyarul a kormánynak - monopóliuma eldönteni, hogy kik vagy mik azok, akik ezeket az érdekeket sértik. Azért az övé, mert övé a döntési pozíció, az ő értékrendje alapján dől el. Máskülönben nem feltétlenül sértik, ugyanis „nem a károkozás számít, hanem a tulajdonítás” (Edelman, 1998, p.118), melyet akkor is kénye kedve szerint használhat a hatalom, ha érdeke úgy kívánja.

Most, hogy tisztában vagyunk azzal, hogy milyen típusú ellenségek lehetségesek, vegyük lépésről lépésre, hogy milyen ellenségekkel „találta” magát szembe a kormány.

3.2 Belső célpont

A második Orbán-kormány első ellensége a „múlt” mely, mint „posztkommunista korszakként” jelenik meg, melyet „elmúlt nyolc évként” vagy „szocialista örökségének” neveznek.

Orbán Viktor a választások utáni első nyilvános beszéde - ha a győzelem éjszakáján mondott beszédet nem számítjuk - a Kossuth téren volt. Az ott elhangzott beszédben megköszönte a támogatást, a Nemzeti Együttműködés Rendszerét méltatta és felhívta támogatói figyelmét, hogy nem lesz könnyű dolguk, nem „babazsúrra” készülnek (Orbán, 2010b).

Beszédéből felfedezhető az ellenségkonstruálás egyik formája, a ráutalás. Nyíltan nem nevezi meg ellenségét, nem személyeskedik, nincs benne konkrét személy vagy párt. Megjelennek a rejtett asszociációk, melyek érzelmi töltést adnak egy ügynek (lásd: *Az ellenségteremtés gyakorlata* című részben). Ezen kívül közös célt is megfogalmaz, harcot hirdet az ellenség ellen, és létrehozza a „közös ellenség szimbólumát” (Burke, 1998). A közös ellenség szimbólumának a lényege, hogy egységesen lépjenek fel a társadalom különböző rétegei, akár egy forradalomnál, ehhez viszont olyan ellenség szükséges, mely képes kiváltani ilyen reakciót a társadalom több szegmensénél.

A beszédben számos utalást találunk az előző kormányokra, azok gaztetteire. A munkanélküliséget, korrupciót, államadósságot stb. mind az „elmúlt nyolc év szocialista örökségének” tekinti. Ahogy az emberek megosztottságát, úgy véli, nyugtalanok az emberek, bizonytalanság uralkodik, ahol nem csak a szegénynek lehet rossz, gazdag is lehet szegény egyik napról a másikra. „Nem falakat kell építenünk, az elmúlt nyolc év emelt bőven”, „magyarok és magyarok közé”, „azt üzenték: egyedül vagy”. Itt is mint „elmúlt nyolc év” jelennek meg az előző kormányok, de igazi érzelmi hatást a következő mondatok váltanak ki:

„Azt üzenték, ha nem tetszik valami, menj el az országból, vagy fogd be a szád. Azt üzenték, hogy ők elszúrták, te meg fizesd meg az árát, és ha ezt nem akarod, akkor majd vízágyúval, gumibottal, gumilövedékekkel kényszerítenek rá. Azt üzenték, ne akarj fiatal lenni, ne akarj vállalkozni, ne akarj dolgozni, családot alapítani, gyereket vállalni, ne akarj magyar lenni, egyáltalán ne akarj egyáltalán semmit, csak fizetni, fizetni, fizetni – nekik.” (Orbán, 2010b)

A fent idézett szövegrészből látható az „ők” megjelenése. „Ők” üzenték, „ők” elszúrták, „fizetni - nekik”. Az ők mint asszociáció jelenik meg, az elhintett célzásokkal továbbra is az előző kormányokra utal. Így az ellenség nincs közvetlenül megnevezve, csak utal rá a miniszterelnök, legalábbis nem személyeskedik. Ugyanis a hallgatóság számára világos, hogy milyen ellenségről van szó, azaz, az előző kormányokról. Így tehát nem látens formában van jelen az ellenség a beszédben, hanem éppen ellenkezőleg, nyíltan, magyarul ismert a veszélyforrás, világos, hogy kitől, mitől kell tartani. Természetesen az üzenet is fontos, hiszen abban rejlik az erkölcsi rossz, az érzelmi hatáson kívül. Ugyanis arra utal, hogy nincs beleszólás a döntésekbe, az ember sorsáról kérdés nélkül döntenek.

Az „elszúrták” az elhíresült őszödi beszédre utal, mely nagy visszhangot és elégedetlenséget kavart 2006-ban. A beszéd olyan indulatokat váltott ki, hogy végül utcai zavargásokhoz vezetett, és itt jön be a képbe a másik utalás, a „vízágyú,, „gumilövedék”, „gumibot”. Ezek a rendőri oszlatásokra utalnak, amely során sok ember megsérült, sokak igazságérzetét sérti ez a cselekmény.

Továbbá az előző kormány alatti hangulatot kilátástalannak és értelmetlennek értékeli, ahol semmi sem fontos és semmit se akarjon az átlagember (se munkát, se gyereket), csak olyat, amit nem szeret (fizetni). A Nemzeti Együttműködés Nyilatkozatában és Orbán Viktor beszédében utalnak bizonyos bünszervezetekre, melyek beépültek az állami intézményekbe az előző kormány tudtával. Így máris van egy újabb asszociáció, mely arra utal, hogy a pénz rossz kezekbe került, ellopták.

Ha azt kellene bizonyítani, hogy miért ellenség, akkor azt mondhatnánk, hogy azért, mert ezzel a kormányzati döntést kriminalizálja, mely nem csak erkölcsi rossz már, hanem bűncselekményt tulajdonít a politikai ellenfelének. Ettől már ellenfél lesz, ugyanis kiszorítja a normalitás köréből, abból a körből, ahová önmagukat sorolják, sőt effektíve bűnözőnek

tekinti, amittől nyilvánvaló, hogy ettől már nincsenek egy „súlycsoportban”, szóval versenyezni sem kell, sőt nem is lehet ilyen erkölcsileg romlott, bűnöző ellenféllel.

A másik „*hagyományos*” kizárási terület a nemzeti kör. A nemzeti kört ugyanis hagyományosan a Fidesz önmeghatározására használja, a konzervatív vagy jobboldal jelző helyett. Ezt példázza a NER programjának előszava is, hiszen a nemzeti egység azzal jött létre, hogy a Fidesz nyerte a választásokat. Ezzel pedig kizárja más tábor tagjait a nemzeti körből, hiszen minden olyan, erőt és törekvést le kell győznie a győztesnek „*amely a nemzeti egységgel szembefordul, azt veszélyeztet*” (Orbán, 2010a). Így a nemzeti csak jobboldali lehet, hiába az egyszer már megtörténő fordulat, az „*egy a tábor, egy a zászló*” (Szabó, 2007, p.16).

Bár az ellenzék a NER programja szerint is része a nemzeti egységnek, de ha nincs egyetértés, akkor egység sem lehet, hiszen az ellenzék azon dolgozik, hogy ő legyen a népszerűbb és választást nyerjen, amivel megszűnne a nemzeti egység.

3.3 A belső célpont létjogosultsága

Az első ellenség láthatóan a klasszikus politikai ellenfél, a baloldal nagy pártja, az MSZP és politikusai. Főleg az „*arc*”, amellyel az emberek összekötik, azonosítják a pártot vagy kormányzást, még akkor is, ha már nem tagja pártnak, az pedig Gyurcsány Ferenc, akire az őszi beszéddel utal a NER nyilatkozata (Orbán, 2010a, p.80), illetve Orbán Viktor beszédében (Orbán, 2010b), ahogy a kormányzati kommunikáció is számos alkalommal (MTI, 2012). Később más emblemikus politikusok is ellenséggé váltak, illetve más pártok, attól függően, hogy alakult népszerűségük.

Akkor lép életbe az ellenségkonstruálás, amikor a hatalom veszélyben érzi pozícióját. Ezt nevezhetjük természetes ellenségeskedésnek is, hiszen minden politikai erő igyekszik minimálisra redukálni a politikai paletta „*termékeit*”, ezáltal a választható alternatívák számát. Ez jellemző természetesen a kormányokra is, hiszen fontos, hogy fennmaradjon a kompetencia látszata.

Murray Edelman Politikai ellenség konstruálása című könyvével már foglalkoztunk az ellenségteremtés gyakorlata című részben. Abban a részben világossá vált, hogy miért van szükség ellenségre. Tudjuk, hogy az önmeghatározás fontos része, de azt is tudjuk, hogy politikai támogatás szerzésére is alkalmas, hiszen növeli az elkötelezettség érzését. Világos, hogy az ellenségkép fenntartása célszerű minden politikai erőnek, ha az egy ügyet népszerűvé

tesz, ahogy egy kormány számára is az, ha annak népszerűséget vagy számára fontosnak ítélt ügynek hoz támogatást.

Az új rendszerben láthatjuk, hogy az ellenséget miként hozta létre a kormány. A célpont minden esetben felismerhető, mint például az előző kormányok és az azt alkotó pártok, azok vezetői, bizonyos döntéseik. Eköré épített az új kormány kognitív struktúrákat, létrehozta azt a világképet, mely igazolja az ellenség veszélyességét. Ilyen az őszödi beszéd és azt követő rendőri oszlatások. A rossz kormányzás, melynek eredménye az államadósság, a kilátástalanság, a szegénység növekedése, melyet mind, mind felróttak az előző kormányoknak.

Összefoglalóan nemzetellenesnek ítélték meg tevékenységüket, mely antidemokratikus lépésekkel és bűncselekménnyel jártak. Ezekkel bizonyították, hogy az ellenség mennyire veszélyes, bűnös és ezért bűnhődnie kell. Olyannyira bűnös, hogy a NER külön alfejezetben foglalkozik az elszámoltatással, mely szerint a *„felelősök jogállami elszámoltatása állítja helyre a törvénybe vetett bizalmat”* (Orbán, 2010a). Olyannyira komolyan gondolta az új kormány, hogy külön kormánybiztost is kinevezett, mely csak az elszámoltatásért volt felelős (MTI, 2010a). A ciklus körülbelül feléig nagy lendülettel történtek a feljelentések, emblematisz politikusokat is sikerült megvádolni vagy vádat emelni ellenük - kivéve Gyurcsány Ferenc, a *„fő ellenség”* ellen nem sikerült -, de egy idő után elfogyott a lendület (Király, 2012). Sok esetben bizonyítani már nem tudták bíróság előtt a vádakat, de ártani mindenféleképpen ártott az ellenséggé vált ellenfélnek. Hiszen tudjuk már, hogy nem a károkozás számít, hanem a tulajdonítás.

Egy idő után azonban az ellenségek *„elkopnak”*, a hatás már nem lesz olyan, mint megjelenésükkor. Ha új kihívás éri az ellenségképet vagy a hatalmat, ha új információ jön, arra reagálni kell. Az ellenségteremtőnek figyelnie kell erre. Ha ismeri a társadalom viszonyulását az ellenséghez, akkor észleli, hogy mikor kell új ellenség után nézni. Hiába a gazdasági válság, melynek orvoslásaként az előző (MSZP-SZDSZ) kormányok megszorításokat (Index, 2009) vezettek be, melyet a kormányzati kommunikáció röviden *„megszorítások politikájának”* nevezett. Ezt a politikát bűnösnek és kártékonynak ítélték, mely a családok, emberek ellen van és *„nem vezet sehova”*. (Fidesz.hu, 2010)

A kormánynak a döntéseit és kommunikációját össze kell hangolnia ahhoz, hogy a tájékoztatási kötelességének eleget tegyen, illetve saját céljait napvilágra hozza. Magyarázat szükséges a kormányzati lépésekhez, döntésekhez. Ez alól a gazdasági kérdések sem kivételek.

A kormány 2010 és 2014 között nagy változtatásokat hajtott végre az állam különböző területein. A legproblémásabb - ahogy általában mindig - a gazdasági terület volt, mely a világgazdasági válság közepén, egy sor problémával rendelkező és szembenéző országnál nem csoda.

Nehéz gazdasági helyzetben volt 2010-ben az ország, melyet orvosolnia kellett az új kabinetnek. Az orvoslás kétféle módon történt. Egyik a gazdasági, a tényleges gazdasági műveletek, a kormány fiskális politikája stb. A másik terület kommunikációs, melyet szimbolikus lépésekkel, és a probléma, majd a megoldás ideologizálásával ért el.

Így tehát a „szokásos” ellenségeskedésen kívül, melyet a politikai erők egymással szemben elkövetnek, van még egy másik oka is az ellenség létének. A másik ok pedig a soron következő népszerűtlen gazdasági lépések, illetve az országot ért gazdasági problémák felelősségének áthárítása. Viszont, nem csak gazdasági területeken történt változás, hanem egyéb területeken is, melyek kritikái igazolásként szolgálhatnak az ellenség létre. Máskülönben nem tarthat örökké, az előző kormányok nem lehetnek mindenkori felelősök, ezért új ellenség kell.

3.4 Külső célpont(ok)

A gazdaság átalakítása mindig kényes terület, ugyanis a költségvetésnek mindig vannak nyertesei és vannak vesztesei. Hiába gazdasági szakemberek feladata a költségvetés összeállítása, ennek ellenére politikai döntés is. A hatalmon lévő politikai szereplőké a felelősség, ők viselik a népszerűtlen döntések politikai következményeit. Ugyanis a kormány terjeszti be a költségvetést, és a kormánynak törődnie kell megítélésével, így nem egyszerű feladat, hogy a társadalom mely szereplői, szegmensei járjanak jól, illetve rosszabbul vagy rosszabbul. Ezért az is természetes, hogy a mindenkori ellenzék igyekszik népszerűséget kovácsolni és a kormány pozícióját rontani azáltal, hogy a költségvetés vagy tervezetének veszteségeinek „segítő kezét nyújt”. Így tehát egyenes út vezet ahhoz, hogy a kormány és az ellenzék ellenséggé váljanak egymás szemében (ha eddig még nem történt volna meg).

A kormányváltás utáni gazdasági lépések nem csak a belső ellenség megszületését eredményezték, hanem külsőket is. A költségvetés kiadási oldalának zsugorítása, azaz a „megszorítás”, mely szót a kormány egész ciklusa alatt következetesen került (MTI, 2011), hiszen rossz üzenete van, ezen kívül a szocialista kormányzást azonosították a megszorítások politikájával.

A megszorítás ezért rossz üzenet, mely belső problémákat, elégedetlenségeket okoz a választók körében, melyek aztán határokon túlra is elérhetnek, egy újabb frontot nyitva ezzel. Ugyanakkor különböző nemzetközi szerződések is kötelezik a mindenkori kormányt a költségvetés magalkotásának módjában, melyhez a kormányoknak mindig alkalmazkodniuk kell, így máris van egy lehetőség a felelősség áthárítására. Hogyan is történt ez?

A kormány átalakításai (a NER létrehozása) nem jártak zökkenőmentesen. Természetes, hogy minden átalakításnak - főleg ha az politikai - vannak támogatói és ellenzői is. Külső vagy belső szervezetek, hazai vagy nemzetközi pártok, pártcsaládok, ideológiai vagy bármilyen alapon adhatnak hangot nemtetszésüknek. Ahogy ez megtörtént jó néhány esetben. Számos vitát folytatott a kormány az Európai Unió különböző szerveivel gazdasági kérdésekben, a médiatörvény, az új alkotmány, egyéb szabályozási és törvényi módosítások miatt. A kormány a ciklus elején az azt megelőző kormányok elhibázott lépéseivel indokolta a gazdasági átalakítások népszerűtlen lépéseit. Miután azonban az ellenség gyengévé vált ellenségnek lenni, új célpontra volt szükség.

Az igazságos közteherviselés szellemében a kormány különböző válságadókat vezetett be, melyek (közvetlenül) nem a lakosságot érintették, hanem más gazdasági szereplőket. Nem véletlen, a kormány érzékelte, hogy a lakosság nem tolerálna még több adót, ráadásul egy önkormányzati választás is következett, ami miatt szintén kerülni kellett a népszerűségvesztést. Ezen kívül választási ígéret volt az adócsökkentés, másrésről a NER programja is adócsökkentést ígér.

Orbán Viktor első 29 pontos akcióterve, mely a Nemzeti Együttműködés Rendszerének egyik „*meghatározó alapelve*” a „*kölcsönös felelősségvállalás*” jegyében született, ezért „*mindenkinek ki kell vennie a részét a gazdaság talpraállításából*” (Orbán, 2010c). Ide sorolandó a kormány, a politikai pártok, az állami vezetők és a pénzügyintézetek.

Az akcióterv két, a témánk szempontjából fontos elemet tartalmaz, mely később konfliktusokhoz vezetett. Az első a 19. pont, mely értelmében a havi bruttó 2 millió forintnál plafont húznak az állami szférában dolgozók keresetében. Azért érdemes erről szólnunk, mert amikor a miniszterelnök napirend előtti felszólalásában ismertette a tervezet ezen részét, hogy bevezetik a fizetési plafont, akkor hozzátette, hogy „*beleértve a Nemzeti Bankot is*”. A történethez hozzátartozik, hogy a Fidesz már választások előtt is támadta a jegybank elnökét, és annak leváltását tervezte kormányra kerülése után (Figyelő, 2010). Kemény kritikát kapott Orbán Viktortól, aki szerint nem ülhetnek „*offshore – lovagok*” a jegybank élén, ami világos utalás az offshore ügyletei miatt támadott Simor András ellen, amivel szinte hadat üzent az MNB elnökének (Világgazdaság Online, 2010). Ezzel egyébként egy új ellenséget teremtve.

A dologozat témája szempontjából második fontos pont az banki különadó, mely értelmében a bankoknak ideiglenes válságadót kell fizetniük, a *„kölcsonös felelős- ségvállalás jegyében”*.

Azért tartom fontosnak megemlíteni e két pontot, ugyanis az EU-IMF (International Monetary Fund - Nemzetközi Valutaalap) tárgyalások során fontos nemzetközi ütközőpont volt. Majd később hivatkozási alap a Magyarország elleni összeesküvésre.

3.5 Ki az igazi ellenség?

Mielőtt tárgyalóasztalhoz ültek volna a felek, azaz a magyar kormány és az IMF képviselői, az aktuális ellenség már létezett az előző baloldali kormányok személyében. Mi sem bizonyítja ezt jobban, minthogy a államcsődöt vizionáltak az átadás-átvétel napján, mert a *„helyzet ugyanis sokkal rosszabb, mint hittük”* (Szabó, 2010). Az ellenségkonstruálás egyik eszköze, ha túlzásokba esünk az ellenség tettei és veszélyességének minősítésében. Ezzel is azt bizonyítva, hogy az előző kormányok hibás lépései vezettek idáig. (Ahogy ebben az esetben valószínűsíthető). A számokat hamisították és újabb és újabb *„csontvázak”* kerülnek elő (F. Szabó, 2010).

Ugyanakkor ezt jó tárgyalási alapnak tarthatták a kormány részéről, ugyanis a cél az volt, hogy ne legyenek a hitelezőink (EU, IMF) szigorúak, és hagyják, hogy a hiánycélt át lehessen lépni. De még mielőtt az EU-IMF tárgyalások megkezdődtek volna, már e két szereplő megjelent kommunikációs szinten. Orbán Viktor a választások utáni első sajtótájékoztatóján, úgy fogalmazott, hogy *„az én felfogásom szerint sem az IMF, sem az EU nem a főnökeim”* (Demokrácia és Dilemma Intézet, 2010). Ezzel utalva arra, hogy nem hagyja, hogy ők diktáljanak, mellyel azt üzeni, kiáll az érdekeiért. Ezt igazolja a NER programja és szellemisége is.

A Nemzeti Együttműködés Rendszere új rendszer, mely szakít a régi politikai felfogással, az élet minden terén. Továbbá Magyarország *„visszaszerezte az önrendelkezés jogát és képességét”* (Orbán, 2010a). Ez a felfogás vezetett ahhoz, hogy az EU-IMF páros ellenséggé változott. Határozottan, kész programmal szembesítették a delegációt a kormány képviselői, melyhez meg akarták nyerni *„szövetségesnek”* (Origo.hu, 2010). A kormány kidogozott 29 pontos akcióterve nem volt elég a delegációnak. Sőt, egyes pontokban nem volt egyetértés, újratervezést kértek, abban a két pontban is, melyet fentebb érintettünk: a jegybanki dolgozók fizetésének csökkentése, illetve a bankadó (Baksa, Dudás, 2010). Ezért a

kormánynak újabb lépéseket kellett megtennie a költségvetés stabilizálására és változtatnia kellett (volna) a problémás pontokon. Ennél a pontnál az önrendelkezést, azaz a **szabadságot** állították szembe a delegáció akaratával.

Bár a kormányciklus elején a kabinet szeretett volna megállapodni, de megszakadtak a tárgyalások. Az új felfogás értelmében a „*nemzeti érdekek jegyében*” vitát folytattak, a nemzeti érdek pedig a „*pénzügyi függetlenség*” (MTI, 2010a). Ezen kívül az előző megállapodás a Nemzeti Bank és a kormányok „*rossz politikája*” miatt kötött szerződés, így tehát a szerződés is rossz, mely „*három évre kötött, és 2010 októberében lejár*” (Orbán, 2010d), és az unióval kell olyan feltételekkel egyezsége jutni, amelyet „*megérdemelnek a magyar emberek*” (MTI, 2010b).

Itt kezd érezhetővé válni az a szellemiség, mely az új kormányzást áthatja, amelyet a Nemzeti Együttműködés Rendszere szellemiségének tekinthetünk. Ez pedig az a heroikus, büszke, forradalmi hangulat, mely értelmében a nép a legfontosabb, a hatalom pedig annak érdekeit szolgálja. Csak éppen emiatt mindig kell valami hathatós jelszó, mellyel csatába hívjuk szövetségeseinket, jelen esetben az ország lakosságát, és egy olyan ellenség, ami ellen hadat viselhetünk, mely ellen hitelesen léphetünk fel, és ha jól megy eme heroikus, forradalmi környezetben „*tabuk is megdőlnék*”. Úgy tűnik az ellenség maga a gazdasági rendszer?

A sikertelen IMF-EU megállapodás után Orbán Viktor egyik napirend előtti felszólalásából kiolvashatjuk az ellenség képét. Az új világkép alapján, melyet „*józan ész*” ural, az ideológiák helyett, a nemzeti centrum, azaz a NER a „*józan ész közössége*”. A józan ész szerint nem elfogadható, hogy a bankokat „*szent tehénként*” kezeljék, hiszen a globális válság a „*bankoktól indult ki*”. Itt tehát megjelenik egy új ellenség, a bankok, melyek érinthetetlenek, és tőlük ered, azaz ők tehetnek a válságról. A gonosztetteik igazolására a következő hangzott el, melyet a magyar emberek ellen követtek el:

„elvettek tőlük egyhavi nyugdíjat, egyhavi közbért, fölemelték a nyugdíjkorhatárt, a nemzeti össztermék több mint másfél százalékát zárolták a költségvetésben, fölemelték húsz százalékról huszonöt százalékra az áfát.” „És ez mind a magyar embereket sújtotta” (Orbán, 2010d).

Azzal, hogy megjelent az új ellenség, még nem jelenti azt, hogy a régi megszűnik, egy időben is fennállhat (Edelman, 1998), hiszen az előző kormány és a Nemzeti Bank „*rossz döntései*” miatt „*szűntek meg munkahelyek*”, addig a bankok „*hatalmas hasznot könyvelhettek el*”. Tehát pénzt vettek el az emberektől, miközben óriási haszonra tettek szert, pedig „*ők*” tehetnek az egész válságról, arról, hogy „*mi*” ilyen rossz helyzetben vagyunk. Ők

a felelősek a mi rossz helyzetünkért. Ez igazságtalan, erkölcsi rossz, részt kell venniük a közterhek „*igazságosabb*” elosztásában. Az igazságtalanság ellen viszont harcolni kell és „*megmutatjuk, hogy a bankrendszer megadóztatása nem tabu*” (Orbán, 2010d).

Úgy tűnik tehát, hogy az ellenség a bankok, melyek a válságért felelősek, de attól függetlenül óriási haszonnal dolgoznak. De ez nem ilyen egyszerű. Még valószínűbbnek tűnik, hogy a „*nyugati típusú kapitalizmus*” az ellenség, mely válságba került (Orbán, 2010e). Ennek a típusú kapitalizmusnak pedig minden képviselője ellenség, legyen az a belső politikai ellenfél vagy egy külső szervezet?

4 A szabadságharc

A válság közepén a gazdaság helyreállítása nem egyszerű, ezt politikai és ideológiai nézettől függetlenül állíthatjuk. A kormányok mindig nehéz helyzetben vannak, különösen, ha a gazdasági helyzet nem éppen rózsás. A népszerűség megőrzése válságos időkben különösen nehéz politikai cselekvési és kommunikációs feladat. A kormány kommunikációs célja nem a politikai események, döntések és értelmezésük választóknak való bemutatása, hanem hatásgyakorlás, politikai cselekvések befolyásolása, vagyis a hatalom megtartása. (G. Fodor, Kitta, 2009). Ehhez pedig a megfelelő benyomást, elgondolást, meggyőződést kell kialakítani a választók fejében, azaz a megfelelő imázst kell elérni (Kotler & Keller, 2006). Az imázs, amit a kormány kialakított, amit a Nemzeti Együttműködés Rendszerének programjából is kiolvashatunk, az a linkolni gondolat: „*a népből, a néppel, a népért*” (Orbán, 2014). Egy forradalmi stílusú kormányzást képvisel, amely a „*józanész*” politikáját valósítja meg, ahol konfliktusok árán is véghez viszik az akaratukat. Ez az akarat pedig a nép akarata, amit a Nemzeti Együttműködés Rendszere is képvisel, és mivel a nép akarta, ezért jó.

Tudjuk, hogy a szabadságharcot valamilyen felsőbb uralom ellen szokták vívni, ahogy a nevében is benne van, a szabadságért. Népek lázadnak fel az elnyomó hatalom ellen, ahogy az történt 1848-49-ben vagy éppen 1956-ban. Vállalva a fegyveres konfliktust is, életüket kockáztatva küzdenek egy fogalomért, egy eszméért: a szabadságért. A szabadság érzékeny téma. Ha úgy érezzük megfosztanak bennünket valamitől, főleg ha az az autonóm döntéshozatal, akkor a „*jogfosztó*” biztos, hogy csak ellenség lehet.

A szabadságharcot a kormány az IMF tárgyalásoknál már meghirdette, mint pénzügyi függetlenségért való küzdelmet. Így tehát az első ellenség, mely a függetlenségünket igyekezett megszüntetni, az az IMF volt.

Ugyanakkor nem kellett sokat várni a következő csatára, mely szintén a szabadságért folyt, mely az Európai Unió ellen zajlott. A médiatörvény, az új alkotmány nagy port kavart mind hazai, mind nemzetközi szinten, de az ellenség szempontjából a nemzetközi szint lényeges. Ezen kívül később a gazdasági függetlenség szempontjából is ellenség lett.

Az ellenség keletkezésének oka vagy indítéka mindig valamilyen nézeteltérés, érték különbség. Ez a politika természete, hiszen különböző vélemények és érdekek találkoznak, vita alakul ki és valamilyen módon egyezsége jutnak a felek. Ez jelenthet háborús konfliktust is. Egy vezető politikusnak fontos fenntartani a jó vezetői imázst. Ha valamilyen konfliktusba keveredik, akkor döntenie kell, hogy mit lépjen. A siker kulcsa a jó és a rossz következményekkel járó döntéstől független, hiszen csak az számít, hogy a vezető képes fenntartani annak a látszatát, hogy továbbra is ő a legalkalmasabb, és érti a dolgát (Edelman, 2004). Ehhez viszont az ellenségnek is olyannak kell lennie, akivel fel tudja venni a kesztyűt, és az ellene folytatott harccal képes demonstrálni alkalmasságát (Horváth, 2006).

Úgy vélem, hogy maga a NER az, ami legitimálja a küzdelmet az elnyomók ellen, hiszen a NER a magyar nép függetlenségét és érdekeit állítja előtérbe minden más előtt. Sőt a NER maga a nép, az egységes magyarság. A NER nyilatkozata és programja a már említett forradalmi hangvételt viseli, mely szerint a kormány következetesen, büszkén, *„elszántan és megalkuvást nem ismerve”* (Orbán, 2010a) kiáll a magyar nép érdekeiért.

Itt szeretnék visszatekinteni a dolgozat második felében már említett értékek védelmére, melyet a *„nemzet”* szó alatt ért a kormány. Említésre került, hogy mindenki potenciális ellenség lehet, aki veszélyezteti azokat az értékeket, amelyet a NER magáénak tud. Ezt azzal egészíteném ki, hogy nem csak lehet, hanem az is. Ezen kívül ezek az értékek állandó hivatkozási alapként szolgálhatnak. Amikor a kormánynak valamilyen nézeteltérése, konfliktusa van egy bizonyos ügyben, és az érvek nem hatásosak vagy nincsenek, esetleg hatásosabb érvként szolgál, ha nem érvelünk, inkább forradalmi politikai diskurzust választjuk. Így maga a retorika, a forradalmi nyelv lesz a meggyőzés eszköze (Mazzoleni, 2006). Ezáltal azonnal rá lehet fogni a másik félre, hogy *„rosszat”* akar és a tetteivel a *„mi”* érdekeink ellen cselekszik. Tehát, nemhogy ellensége lehet a rendszernek, hanem a rendszer lehet maga az ellenségkonstruálás eszköze. Sőt, ez lehet az annak a bizonyos kognitív struktúrának az alapja, melyet az ellenség köré építenek, annak bűnössége, gonosz tettei igazolására azzal, hogy párhuzamot vonnak tettei és a saját értékek között.

Tehát, amikor egy konfliktussal áll szemben a kabinet, azaz két érdek vagy vélemény ütközik, akkor a saját érv vagy nézőpont igazolására alkalmazza a „szabadságharcot”. A „szabadságharc” pedig minden esetben az „igazságért” folyik, mely a nemzetközi pénzügyi szervezetek és érdekek ellen zajlik, Magyarország önrendelkezéséért. Minden kihívásra választ kell tudni adnia egy politikusnak, ahogy a kormánynak is. Ezt pedig úgy tették meg, hogy minden kritikát a pénzügyi körök támadásainak, Magyarország függetlensége elleni lépésnek definiáltak. Magyarul, létrehoztak egy kognitív struktúrát, amely szerint a szabadság veszélyben van. A támadó személye, tehát az ellenség pedig bárki lehet, ugyanis ez a struktúra olyan, hogy számos ellenségre alkalmazható. A támadó vélt indítéka pedig mindig valami gazdasági ok, mert a kormány szerint bizonyos gazdasági érdekeket sért egyes lépéseivel, melyet az igazságos közteherviselés nevében tettek. A másik állandó ellenség viszont a baloldal, mely kiszolgálja ezeket a külföldi gazdasági érdekeket.

Nem csak az ellenség köré „épített” világképet kell védeni célpont áthelyezéssel, hanem a kormány világképét is, melyet felelős vagy ellenség megnevezéssel tesznek meg. Így tehát, amikor a kormány terveibe „baki” csúszik, akkor kénytelen felelőst találni, hogy ne rajta „csattanjon az ostor”. Mindig minden kihívásra lenni kell válasznak vagy válasz lépésnek.

4.1 *“Si vis pacem, para bellum” avagy “Si vis bellum, para pacem”* (Bourrienne, 2012)

A magyar kormányt sok támadás érte az elmúlt években. Voltak közöttük gazdasági természetű és voltak egyes törvényi módosítások, mint például a médiatörvény (index, 2011) vagy az új alkotmány miatt (Ágoston, 2011). A NER, tehát az új rendszer szellemében történtek ezek az átalakítások. Mivel ezek az átalakítások a Nemzeti Együttműködés Rendszerének részei, és a NER a kormány imázsa, a kormány ideológiája, maga a nemzet. Ezért bármilyen támadás éri a NER-t, vagy az átalakítások bármelyikét, de még akkor is, ha a kormányt éri kritika, az mind, mind a Nemzeti Együttműködés Rendszere elleni „támadásnak” definiálja a kormány, ami a „magyar nép” elleni támadás. A „támadás” pedig veszélyezteti a NER-t, ha azt veszélyezteti, akkor a kormány legitimációja is veszélybe kerül, ezért mindent, ami ezt veszélyezteti, kezelni és hárítani kell.

A kormány az ellenségeit, ahogy azt minden „normális” politikai erő önmaga népszerűségének növelésére, és annak megtartására használta. Az ellenség léte, a kormány,

illetve Orbán Viktor retorikájának célja, hogy egyben tartsák a tábor. Amíg a tábor egyben van, és van megfelelő támogatás a kormány mögött, addig legitim a rendszer, ezzel pedig a hatalom.

Különböző ellenségek, különböző időben - néha egyidőben -, különböző bűntettek, melyek azonos struktúrában léteznek. Ez a struktúra pedig azt jelenti, hogy a közműcégekre, bankokra és más multinacionális vállalatokra kivetett adó, mely az „*igazságos közteherviselés*” nevében történt, sérti az érdekeiket, és a Magyarországot, illetve a kormányt ért kritikák alaptalanok, csak a gazdasági érdekek sérülése miatt történnek. A kormány tehát azzal próbálja a kirtikát „*hárítani*”, legyen az bármilyen természetű, akár gazdasági vagy egyéb természetű kritika, hogy ezzel csak politikai nyomást kívánnak gyakorolni ezek az érdekkörök, hogy visszavonják az őket sújtó adókat.

A médiatörvény a miniszterelnök értelmezése szerint egy „*űrügy*” volt a támadásra, mellyel a „*magyaroknak járó tiszteletet megsértették.*” (Orbán, 2011a) Ez az űrügy pedig már hangzott el kormánypárti politikustól, ahol is „*külföldi gazdasági érdekeket*”, ezen kívül „*magyarországi politikai erők összeesküvéseit*” látták a médiatörvény támadásai mögött, „*melyeket itthonról szerveztek a magyarok lejáratására.*” (Orbán, 2011b)

Ahogy a csatákban vagy háborúkban néha az egyik fél győzedelmeskedik, így lehetséges az, hogy ezt a támadást sikertelennek értékelte Orbán Viktor, azaz győztek, ugyanis a „*támadók érveit nevetségessé*” tették.

Viszont ezzel nincs vége, hiszen „*egyetlen országtól sem fogadunk el kioktatást, egyetlen országot, vagy országközösséget sem fogadunk el fölénk rendelt ellenőrnek vagy felügyelőnek.*” Ezzel is azt támasztva alá, hogy erős nemzet vagyunk, saját úton járunk, saját döntéseink vannak, melyek ránk tartoznak, ezek a „*mi*”, azaz a magyarok érdekeit kell, hogy szolgálják, így nem tűrjük a kritikát, „*Brüsszel nem Moszkva*” (Népszava, 2011).

Ahhoz hogy bizonyítsuk eme állandósult struktúra létezését és működését, azt a mechanizmust, amellyel a kormány reagál az őt vagy döntéseit ért kritikára, néhányat a többi megjelenő ellenség közül, az ellenük folytatott harcot, az arra adott választ, illetve az egy nagy külső ellenségképet kell megneveznünk, mely magában foglalja az összes többi. Ez a külső ellenségkép pedig azok a gazdasági körök, melyek „*nyomásgyakorlás céljából*” támadják a magyar kormányt, mert egyes kormányzati döntések, „*melyek a magyarokért való kiállás*” (Orbán, 2011b) jegyében történtek, érdekeiket sértik.

A leglényegesebb csaták, melyek fontosak voltak a kabinet számára, azok a különböző leminősítések, az Európai Unió különböző szervezeteivel és a bankokkal való különböző harcok, illetve a rezsicsökkentés.

A különböző harcokban, melyet nyugodtan a „szabadságharc” részeként tekinthetünk, van valami közös. Az, hogy mindegyik egy válaszreakció egy kihívásra, mely a Nemzeti Együttműködés Rendszerét vagy annak kormányát, illetve döntését érte. A kihívás pedig valami kritika, mely a pozícióját, a kormány megítélését, ha úgy tetszik, kompetenciáját kérdőjelezi meg, azzal pedig a rendszer, azzal együtt pedig a kormány legitimitációját vonhatja kétségbe. Vagy éppen azért került elő az ellenség, hogy a hatalom pozícióját javítsa, így legitimálja a hatalmat.

A jövőkép, melyet a kormány elképzelt, ha úgy tetszik megálmodott, melyet Orbán Viktor beszédeiben rendszeresen felfrissítve, tehát alkalmazkodva az adott körülményekhez, folyamatosan a hallgatóság elé tár. A jövőképen kívül természetesen egy helyzetértékelés is történik, melyben a kormány tetteit, terveit, illetve a nehézségeket és okokat összegzi: *„kik vagyunk, mi köt össze minket, mit akarunk; honnan jöttünk, és hová megyünk, mit tartunk jónak és mit rossznak.”* (Orbán, 2011d)

A politikai üzenetnek pozitívnak kell lennie, ugyanis a választókat továbbra is ösztönözni kell, hogy támogatásuk megmaradjon. Ez pedig reménnyel teli üzenetekkel történik. Mivel a remény miatt pozitívnak kell lennie az üzenetnek, ezért a negatív történéseket sajátos módon értelmezik a politika különböző oldalai. Ahogy a „jót” vagy „rosszat”. Ilyenkor történik az, hogy egy, a hatalom számára negatív történést igazságtalannak titulálnak, sajátos módon támadásnak értelmezik, és keresnek egy ellenséget a „rossz” történés mögé. A valóságot a saját érdekeiknek megfelelően értelmezik, ezért támadásnak veszik, hiszen ha nem így tennének, ők lennének a felelősök, ami népszerűség veszteséghez vezetne. Így tehát világossá vált és értelmet nyert, hogy a politikusnak és a *„politikának csak kivételes pillanatokban érdeke a világos beszéd”*. (M. László, 2011)

4.2 Legitimáció, ideológia és jövőkép versus ellenség: ellenség a megmentő

A választások során a választók különböző jövőképek közül választanak. Különböző ideológiájú (vagy csak pártlogójú) politikai csoportok máshogy képzelik el a jövőt. A választók pedig az eköré épített imázst ítélik meg, azzal, hogy vagy támogatják a szavazatukkal vagy nem. Természetesen a választások után sincs vége a jövőkép-víziónak.

Orbán Viktor beszédeiből is kitűnik, hogy mindig a jövőre, a célra, a következő mérföldkőre összpontosít. Természetesen a megtett út, az eddig elért dolgok sem maradhatnak

ki beszédeiből. Lelkesítő, pozitív hangvétellű beszédei folyamatosan éberen tartja a szavazótábort.

Mivel a politikai üzenetnek pozitívnak kell lennie, hogy lelkesítsék a tábort és megtartsák annak támogatását, így a politikai szereplők és a hatalom kénytelen saját szubjektív módján értelmezni a valóságot. Ezzel még önmagában nem lenne baj. A baj ott kezdődik, amikor ez a valóság más valósággal találkozik, ugyanis ez a találkozás ellentmondáshoz vezet, konfliktust generál. Magyarul, ha két ellentétes állítás vagy információ találkozik egymással, akkor a választó, aki szeretné megérteni, levonni a következtetést, zavarba kerül. Ilyen az, amikor egy politikai szereplő „A”-t mond, de egy más forrásból „B” hallható.

Igazság szerint ilyen ellentmondás az összes ellenségeskedés. Ami csak annyiból áll, hogy van „A” nézőpont és „B” nézőpont, melyhez tartozik egy „A” vélemény és egy „B” vélemény. A megegyezés viszont valamilyen oknál fogva nem működhet, ilyen lehet például a népszerűségvesztés. Ilyenkor stratégiaiilag más eszközökhöz kell nyúlni a megegyezés helyett, ez pedig az ellenséggé formálás.

Megkülönböztetés. A politikai és annak stratégiája, ahogy a marketingben is az egyik legfontosabb a siker eléréséhez. Orbán Viktor a kormány irányát, annak ideológiáját, azaz Magyarország irányát pontosan eme érték tudatában alakítja.

Arról már esett szó, hogy a miniszterelnök szerint a nyugati típusú kapitalizmus került válságba. Ez az alapja annak a kognitív struktúrának, mely szerint az ország függetlensége, szabadsága veszélyben van a pénzügyi köröktől, spekulánsoktól. Hiszen, ennek a nyugati kapitalizmusnak nincsenek „*morális alapjai*”. Ez vezetett odáig, hogy a bankok olyan hitelekkel adtak, hogy az adós, „*miután ingét-gatyáját ráfizette, a végén nem fogja tudni visszafizetni*”, majd otthonát is elveszíti (Orbán, 2010e). Szerinte a rendszerben beteg dolgok történtek, amiken változtatni kell.

Ezért született meg az úgynevezett „*unortodox*” gazdaságpolitika, mely a betegségben szenvedő kapitalizmus helyett egy egészséges gazdasági környezetet hivatott megteremteni. Ez a fajta gazdasági rendszer lett szembeállítva a „*megszorítások politikájával*”. Azokat az elemeket tartalmazza, amiket fentebb már említettünk. Igazság szerint a NER szellemiségéből táplálkozik, egyszóval ez a „*józan ész*” gazdaság-politikája, ahol is az igazságos közteherviselés szelleme uralkodik. Ettől újra érezhetjük, hogy ez más, mint ami eddig volt a múltban, ami „*rossz*”, ez „*új*” és „*jó*”.

Az a vízió és valóság, melyet a miniszterelnök felvázol, miszerint Magyarország a megújulás útjára lépett, azaz megvalósítja kitűzött terveit (melyek a NER programjában is

szerepelnek), a gazdaság talpraállítása, és az ahhoz szükséges egyéb lépések veszélybe, azaz ellentmondásba kerülnek, amikor egy gazdasági adat vagy kritika napvilágra kerül.

Az ilyen helyzetekben a kormány és annak tagjai nem magyarázkodásba kezdenek, hanem egy választ adnak, egy véleményt formálnak. A saját nézőpontjuk szerinti, ha úgy tetszik, a saját politikai valóságuknak megfelelő, a saját értelmezésük szerinti véleményt alkotják és tolmácsolják. Ez a válasz pedig illeszkedik világképükbe és ideológiájuk rendszerébe. Pontosan mi is az, amit a kormány véd, melyet az ellenségek támadnak, melyre létrehozta a kognitív struktúrát, melybe belekerült számtalan támadó?

Orbán Viktor szerint: *„A józan ész Magyarországon is túllépett a XX. század ideológiai keretein”* (Orbán, 2010f). Bár valóban voltak és nyilvánvalóan vannak olyan nézetek, melyek szerint vége van az ideológiák uralmának (Hankiss, 2005). Az is igaz, hogy a gyűjtő pártok, mint amilyen a Fidesz is próbál lenni, azaz minden társadalmi réteget igyekszik valamilyen módon képviselni, így távol tartani magát egy bizonyos ideológiától, hogy ne *„zárják be”* önmagukat egy szűk ideológiai *„ketrecbe”*, mely csupán egy kis rétegnek nyeri el a tetszését (Fűrj, 2004). Ugyanakkor nem állíthatjuk azt, hogy a kormánynak nincsen ideológiája. Hiszen, ha az ideológia fogalmából indulunk ki, miszerint: *„politikai berendezkedésről vallott nézetrendszer, a társadalmi csoportok között érvényesülő értékek, eszmék, viszonyok kidolgozott és koherens rendszere, a közjóról alkotott felfogás”* (Pupek, Vass, 2009, p.22), akkor nem kétséges, hogy van ideológiája a kormánynak. Pontosan ezeket a pontokat tartalmazza a NER programja.

A *„józan ész politikája”* inkább egy szimbólum, mely beleilleszkedik a kormány társadalom, az országvezetési és a választók képviseletének felfogásába, azt jelzi, hogy hogyan képzei azt el. Ez természetes, hiszen minden politikai erő igyekszik szimbólumokat *„gyártani”*, szavakat *„kisajátítani”*, melyek azt a célt szolgálják, hogy a tábor tagjai magukénak érezzék a közösséget, és tudják, hogy mi is az a közösség, melynek tagjai, ergo a csoport öndefiníciójának része, a csoport egyéni identitásának létrehozása, mellyel az összetartozást szimbolizálják. Lasswell szerint ezen kívül kulcsszimbólumok feladata, hogy az egyén társadalmi helyzetétől, vallásától stb függetlenül, a közös tapasztalat nyújtása. Így ezekenek olyan szavaknak kell lenniük, melyekről mindenkinek van véleménye, szintén az egyén társadalmi helyzetétől függetlenül. Ezeket a kulcsszavakat, pedig úgy találjuk meg, ha megtaláljuk azokat a hétköznapi szavakat, melyeknek politikai tartalommal ruház fel az adott politikai erő (Szabó, 2013).

4.3 Szimbólum: populizmus

A Nemzeti Együttműködés Rendszerének legfontosabb szimbóluma a Nemzeti Együttműködés Rendszere. Hiszen ez szimbolizálja a nemzeti együttműködést, azaz a nagy társadalmi elfogadottságot, támogatást. De ha „*kibontjuk*” magát a rendszert és közelebbről megvizsgáljuk a programot, akkor világossá válik, hogy a „*nemzet*”, a „*nép*”, a „*magyarok*”, a „*szabadság*” és természetesen a 4 tartóoszlop, mely a Nemzeti Együttműködés Rendszerének elemei: a munka, otthon, család és rend. Ezen kívül természetesen negatív szimbólumokat is láthatunk, ilyenek az „*elmúlt nyolc év rossz kormányzása*”, illetve nemzetközi pénzügyi érdekkörök, a „*gonosz*”, mely az ország önrendelkezése és szabadsága ellen tevékenykedik.

Ezekkel a szimbólumokkal veszi körbe magát a kormány. A pozitív szimbólumok a csoport ideintitását határozzák meg, a közös értékeket jelölik, melyek a csoport tagjainak fontosak, ezért áll fenn az összetartozás érzése. Ugyanakkor egy másik pólusra is szükség van, negatív szimbólumra az ellenségképre, mely a két tábor, vagy az ellenség nézőpontját, politika értékeit és morálját állítja szembe egymással, mely szintén az önmeghatározás fontos eleme, megmutatja a rendszer helyét a világban, és így helyezik el a választók a fejükben.

A szimbólumokra hivatkozni is kell, akár beszédekben, akár más módon táplálni, erősíteni kell őket, hogy ne kopjanak el, így válhatnak csak a diskurzus elemi részévé, csak így fejthetik ki megfelelő hatásukat. A létrehozott szimbólumok a politikai erőt „*támogatja*”, a hatás pedig a már említett elköteleződés és együvé tartozás érzése.

Az olyan szimbólumokká váló fogalmakra való hivatkozás, mint a „*nemzet*” vagy „*nép*” egy bizonyos döntést vagy kormányzati cselekvést legitimálhat. Ismerjük azt a gondolatot, hogy a „*nép nevében*”, - no persze nem csak Petőfi által - „*A népből, a néppel, a népért*” linkolni gondolat, melyet hallhattunk Orbán Viktortól is.

A népre való hivatkozást tarthatjuk populistának, így a kormány politikáját is. Ezen túl, ha a populizmust körülhatároló, annak körülírását célzó politikai tulajdonságokat figyelembe vesszük, akkor valóban fellelhetünk némi populistá tulajdonságot. Ilyenek például: a külföldi gazdasági körök, külföldi hatalmak, melyek beleszólnak a belpolitikába, manipuláló média stb. Ezen kívül a népre való hivatkozás, az, hogy a „*nép nevében*” cselekednek, tehát a nép szócsöveként működnek, és annak érdekeit képviselik minden áron, az, hogy a gazdasági elitől [„*Kiváltságosok, magánérdekek és bűnözők kezére juttatta az ország felemelkedésére szánt nemzeti forrásokat*” (Orbán, 2010a)] vissza akarják hódítani a hatalmat a „*népnek*”, tekinthető populistának (Sükösd, Kriza, 2005). Viszont ez nem a

kormány ideológiája, hiszen a populizmus nem önálló ideológia, hanem politikai viselkedés forma (Pupek, Vass, 2009), - másrészt a NER programja a kormány ideológiai kerete -. Ez a viselkedésforma az egység fenntartásához szükséges és a lehető legnagyobb társadalmi rétegnek kíván kedvezni. A kormány e fajta hozzáállását, miszerint a lehető legtöbb embernek kívánnak kedvezni, azaz népszerű döntéseket kíván hozni, csak annyit jelent, hogy olyan témákkal foglalkozik, melyek a társadalom jelentős részét érintik, és olyan döntést vagy döntéseket hoznak - legalábbis úgy tűnik -, melyek népszerűek, azaz nagy társadalmi elfogadottságot, legitimitációt élvez. Így tehát világos, hogy a populizmus egy eszköz, mely népszerűség növelő. Nem csak egy adott téma kiválasztásban jelenik meg, mely népszerű, hanem a retorika szintjén is, azaz a nyelvet használja, hogy adott témát, döntést stb, elfogadhatóvá tegyen, legitimálja azt. Egy La Bon idézettel szeretnék élni, aki szerint:

„Az államférfiak egyik legfontosabb tevékenysége, hogy azokat a dolgokat, melyeket a tömegek régi nevükön nem tűrnek, népszerű vagy legalábbis semmitmondó nevekre kereszteljük. A szavak hatalma oly nagy, hogy elég jól megválasztott szóval jelölni a leggyűlöltebb dolgokat, hogy a tömegek elfogadják.” (Laclau, 2011)

Erre a legjobb példa a „megszorítások” szó. Emlékezzünk csak vissza, hogy a kormány úgy vélte a megszorítások „nem vezetnek sehova”, vagy csupán arra, hogy az előző kormányok gazdaságpolitikáját címkézték „megszorítások politikájának”, melyet bűnösnek és a családok elleni vétségnek tartottak, melyek sehova sem vezetnek. Így tehát új szó kellett, ami az újraszervezés lett (MTI, 2011). Ez természetesen nem csak erre a kormányra jellemző. A „megszorítások” szónak különböző szinonímáit ismerjük már, ilyenek például: „kiigazítás”, „kiadáscsökkentés”, „reform”, ugyanakkor idesorolhatjuk a különböző „gazdaság-élénkítő csomagokat” is.

A dolgozat elején tisztáztuk, hogy a politika célja a hatalom megszerzése, azaz a döntések birtoklása, így nem nevezhetjük rossznak, ha egy politikai erő népszerű akar lenni, legyen az akár populistának tartott politikával vagy lépésekkel is.

A kérdésre a válasz, hogy mit is véd pontosan a kormány, azt mondhatjuk, hogy önmagát. De természetesen csak indirekt módon, hiszen a támadások nem ellenük, hanem a Nemzeti Együttműködés Rendszere, azaz a „nemzet” ellen történik. Tehát egy szimbólumot védenek a támadásoktól, a kormányzásuk, a legitimitációjuk szimbólumát. A „nemzet” egy egység, a kormány és a kormányfő, illetve a kormány politikusai gyakran hivatkoznak a „népre”, a „nemzetre”, amikor bizonyos döntéseket kell megindokolni. Így tehát a „népre” való hivatkozással legitimálják a döntéseket. Ezek a szimbólumok egy zárt kört alkotnak,

amely a Nemzeti Együttműködés Rendszérének támogatóit foglalja magába, azaz a szimpatizánsokat. Az ilyen hivatkozások kézzelfogható példája a Nemzeti Konzultáció, melyhez hasonló „közvélemény-kutatást” tartott már a Fidesz (2004-ben Nemzeti Petíció, 2005-ben Nemzeti Konzultáció, 2009-ben Gazdasági Konzultáció).

Az új alaptörvény legitimációjában is ez, a „népre”, a konzultációra való hivatkozás játszik nagy szerepet. Ezáltal az elmúlt „korszak” lezárását és az „új”, „jó” létjogosultságát értelmezik. A „magyarok (...) megüzenték”, „a magyarok rendet akarnak”, „Ki fogunk állni az emberek akaratáért a trükköző milliárdosokkal, és a hatalommal visszaélőkkel szemben”, az emberek „hitet tettek a megújulás mellett”, és „elsöprő egyetértéssel” fejezték ezt ki (Orbán, 2011c). És hogy lesz ebből rendszerszintű legitimáció?

A kormány és képviselői a nép szócsöveként működnek. A „nép nevében” hoznak döntéseket - saját értelmezésük alapján -, önmagukat a „nemzeti ügyek kormányának” tekintik. A miniszterelnöki beszédekben pedig „mi, magyarok” szerepel - mintha egy a tömegből kilépő forradalmár beszélne, aki az egységre és a közös tetteket hangsúlyozza -.

Bárki vagy bármi, ha fenyegeti ezt az egységet, azaz a Nemzeti Együttműködés Rendszerét, a „nemzetet”, akkor az a „nép” akaratával megy szembe, az pedig ellenség, az ellenség ellen pedig harcolni kell, a „szabadságért” (ahogy azt a korábbi fejezetekben már tisztáztuk). Így tehát, a kormány a nép szimbolikus hatalma, hiszen ezt állítja önmagáról, önmagát úgy állítja be, eszerint pozicionálja, állításait pedig a konzultációkkal, békemenettel, vagy csak a 2/3-os választási eredményre való hivatkozással igazolják.

A szimbólumok mellett jelszavak is működnek, melyek cselekvésre szólítanak fel, mozgósítani próbálnak és ezek mutatják meg, hogy mi a „jó” és mi a „rossz” magyarázkodás nélkül (Szabó, 2013). Hiszen a tábor folyamatosan mozgásban kell tartani, így tudják a pártok megőrizni a biztos szavazóikat. Ilyen jelszó például a „nem leszünk gyarmat”, mely az egyik békemenet szlogenje volt (Origo, 2012), ami az IMF és annak (vélt) követeléseivel szemben fogalmaztak meg. Valamint Orbán Viktor egyik beszédének címe, melyet március 15-én mondott, melyben párhuzamot vont az 1848-as szabadságharcot és a jelenkori „szabadságharcot” a „nemzetközi nyomással” és „diktátumokkal” szemben (Orbán, 2012). Ugyanilyen a „Magyarország nem hagyja magát” (Fidesz, 2013), ahol is a kormánypárt egy aláírásgyűjtő akcióba kezdett, hogy a kormány szembeszállhasson azokkal a cégekkel, akik „megtámadták” a rezsicsökkentést és visszatérnének a „magasabb gázárhoz és magasabb villanyárhoz” (Orbán, 2013). Vagy a „magyarország összefog”, mely a bankok elszámoltatásáért és a úgyszintén a rezsicsökkentésért indított kampány szlogen. És, hogy miért működik?

4.4 A tábor és a „kötőanyag”

Azért, mert már volt szó a miniszterelnök beszédében arról, hogy a nyugati kapitalizmus került válságba, melynek nincsenek „*morális alapjai*”, ezért megszületett - és ezáltal létjogosultságot szerzett - az úgynevezett „*unortodox*” gazdaságpolitika. Ezen kívül a NER az „*új*” rendszer, mely egy szimbóluma a múlttal való szakításnak, hiszen önmagát az „*elmúlt nyolc évvel*” és minden rosszal - mely a NER születése előtt történt -, szemben fogalmazza meg. Melynek lényege, hogy a lakosság további adóztatása helyett a multikat és a bankokat - melyek olyan hiteleket adtak, hogy az adós „*miután ingét-gatyáját ráfizette, a végén nem fogja tudni visszafizetni*” -, szintén bevonják az „*igazságos*” közteherviselésbe, tehát különadókat fizetnek. Ezáltal az „*igazság*” is egyfajta szimbólum lesz, melyre mindig lehet hivatkozni. A bankok, az adósság és a rossz életkörülmények, a gazdasági problémák szimbóluma a „*nyugat*” lett, illetve a „*nyugati gazdasági erők*”, melyek megpróbálják gazdasági érdekeiket érvényesíteni a „*nemzet*” ellen. A harcok legitimizációja pedig pontosan ebből az „*igazságosság*ból” származik, hiszen a külföldi támadások mind, mind úgy lettek értelmezve a kormány részéről, hogy a különadók visszavonása miatt történnek. „*Gazdasági érdekkörök*” próbálnak „*nyomást gyakorolni*” az országra - legalábbis a kormányzati kommunikáció és a miniszterelnök szerint -, így az „*igazságosság*” ellen vannak, tehát „*rosszak*”. A „*mi*” viszont - tehát a „*nemzet*”, a „*magyarok*” - az igazságosságot akarjuk, a „*jó*” mellett állunk, így a kormánynak a „*nép nevében*” meg kell küzdenie az elnyomókkal szemben, az „*igazság*” nevében. Emiatt a kormány kihirdetheti a „*szabadságharcot*”, hiszen a bűn elleni harc legitimálja azt. Ami a kormány hatalmát is legitimálja, hiszen ő lép fel az „*elnyomókkal*” szemben.

Tulajdonképpen a „*nemzet*”, mely az egész magyarságot magában foglalja, legalábbis a diskurzus szintjén. Valójában ugyanis itt is asszimetrikus ellenfogalomról van szó, hiszen a „*mi*” és az „*ők*” válik ketté. Emlékezzünk vissza arra, mit is mondott Koselleck. Szerinte a „*mi*” és az „*ők*” már pusztán használatukkal kizárást és elhatárolást jelentenek, ami a politikai cselekvés feltétele. Megállapítása szerint a politikai közösségek úgy konstruálódnak, olyan fogalmak által, melyek körülhatárolják és ezzel másokat kizárnak (Koselleck, 1997). Mondhatjuk, hogy a közösség értékteremtő, hiszen a közösség meghatározza saját „*szabályait*”, azaz erkölcsi és morális alapjait. Ebből szorítja ki, illetve ebbe nem illeszkedik bele az ellenség, ezeket az értékeket sérti, hiszen az ellenség „*ellen van*”, azaz ellentét így pontosan velünk a „*mi*” közösségünkkel szemben áll, egy tükröt tartva, mely fordítva, ellentétesen mutatja meg a mi „*világunk*”. A Fidesz közössége egy zárt közösség,

szimbólumok helyes használata, illetve a külső és belső ellenség révén, mely állandó fenyegetést jelent, mely a közösség létét veszélyezteti. A belső ellenséget az országhatáron belülrre értjük, nem belső árulót, hanem a politikai versenytársat (ami a tábor szempontjából szintén külső).

Az, hogy a szimbólumok azért működnek, mert a világot nem tudják megérteni, befolyásolni, emiatt pedig az emberek ragaszkodnak az absztrakt szimbólumokhoz, melyek biztonságot ígérnek, érthető. Ez a biztonságot jelentő szimbólum pedig lehet a kormány és annak vezetője, vezetői aki vagy akik értik a dolgukat (Edelman, 2004). Véleményem szerint ugyanilyen „*biztonságot*” képes egy csoport is adni, egy politikai közösség, melyet a Fidesz alakított ki. Ugyanakkor a biztonság mint fogalomnak nem lenne értelme, ha nem tudnánk, mi a nem biztonságos, azaz a veszély, ezen kívül nem lenne fontos a biztonság, ha nem fenyegetne veszély. Itt is visszacsengenek az ellentétpárok, ugyanis, ahhoz, hogy az ember biztonságban érezze magát, előtte veszélyben kell lennie.

Hermann Göringnek tulajdonítható az a megállapítás, miszerint ha a vezető elhiteti az emberekkel, hogy veszélyben vannak, a pacifistákat elítéli, azt mondja, hogy nincs bennük hazaszeretet és veszélyeztetik az országot, akkor az emberek a vezér mellé állnak a háborúban (Gilbert, 2007). Az ellenségeskedésnek köszönhetően más problémák a háttérbe szorulnak és „*társadalmi kötőanyagot*” biztosít, hiszen veszélyben az emberek összefognak egy másik csoport vagy az bármilyen ellenséggel szemben. Valami hasonló figyelhető meg hazánkban is. A retorika, melyet a kormány és a miniszterelnök képvisel, a háborús pszichózist táplálja. Azaz, a folyamatos támadás alatt állást erősíti, mely a saját nézőpontból inkább egy permanens forradalom érzését igyekszik fenntartani.

Orbán Viktor is felismerte, hogy „*Valami ellen mindig könnyebben születik összefogás, mint valami mellett*” (Orbán, 2010g). Mivel az „*éremnek két oldala van*”, így bármilyen kezdeményezést lehetséges valamiért vagy valami ellen értelmezni. Ilyenek például a Fidesz aláírásgyűjtési akciói. A rezsicsökkentés aláírás gyűjtés például egy ügyért, az alacsony rezsziért történt, ugyanakkor a multinacionális cégek ellen is, akiktől meg kell azt „*védeni*”.

4.5 A szavak ereje: „Hate speech” avagy „gyűlöletbeszéd”

A „hate speech” vagy magyarul (tükörfordításban) „gyűlöletbeszéd” fogalmát tisztáznunk kell, annak számos értelmezési lehetősége miatt ahhoz, hogy biztosan állíthassuk egyes szónoklatokról, hogy kimerítik a gyűlöletbeszéd fogalmát. A gyűlöletbeszéd a kilencvenes években jelent meg hazánkban, de a kétezres évektől vált a magyar politika részévé, legalábbis a pontos fogalom hiánya miatti viták által. A pontos jelentés meghatározásának hiánya, annak bizonytalan jelentése miatt, egyes verbális cselekményeket a gyűlöletbeszéd (vélt) fogalmi kategóriájába soroltak, az emiatt kirobbanó vita egy időre tematizálta a politikai közbeszédet. Az eredeti (Amerikában érvényes) jelentése, a hátrányos helyzetű társadalmi csoportok, igazságtalan verbális bántalmazását jelentette. A gyűlöletbeszéd hazánkban a rend felborulását, antidemokratikus eszméket képviselők, szélsőséges erők, (nácik, nyilasok, terroristák, fasiszták, bolsevikok stb) térnyerését jelentette (Pál, 2013). Ha csak csoportot értünk alatta, nem pedig társadalmi csoportot, akkor például a közműcégek a diskurzusban való (egyres) megjelenését is tekinthetjük a gyűlöletbeszéd kategóriájába tartozó megnyilvánulásnak, mint „gátlástalan és telhetetlen vállalatok”, „szolgáltatók botrányos viselkedése” (Orbán, 2013). Természetesen nem számítanak hátrányos helyzetű csoportnak sem, legfeljebb abban az értelmében, hogy nem tudnak védekezni, reagálni az őket ért vádakra.

A 2002-es választási kampány során változás lépett fel a szó jelentésében. Többek között minden, az ellenfél befeketítését célzó akció, azaz a negatív kampány része lett, a gyűlöletbeszéd fogalmának (Pál, 2008). Az ellenfél (verbális) befeketítését is könnyű utolérni a kormány, annak tagjainak és természetesen a miniszterelnök beszédeiben. Emlékezzünk csak a NER-ből ismert kijelentésekre „elmúlt nyolc év”, „rossz kormányzás” mint negatív szimbólumra, vagy a kormányzati kommunikációból ismert „bukott baloldal”-ra (Hírtv, 2013).

A gyűlöletbeszéd fogalmának pontos meghatározásának nehézségét az is jelzi, hogy a 2003-ban az Országgyűlés egy, a gyűlöletbeszéd elleni törvényt kívánt hozni, melynek vitanapján nem sikerült közös álláspontot kialakítani a gyűlöletbeszéd fogalmát illetően. Ugyanis a képviselők politikai nézetüktől és szándékaiknak megfelelően határozták meg jelentését. Volt aki rasszistának, más antiszemitának, magyar ellenesnek, keresztény- és egyház ellenesnek, egyesek pedig embercsoportok vagy személyek, illetve szimbólumok verbális megsértését értette (Pál, 2012).

Pál Gábor 4 különböző fajtáját különböztetett meg a gyűlöletbeszéd jelentésének, a magyarországi (1994-2004 közötti) politikai vitákban. A társadalmi, pártpolitikai, jogi és absztrakt/tudományos fajtákat. A jogi az eredeti (amerikai) jelentéshez hasonlóan a kisebbségek kirekesztését jelenti. A pártpolitikai a politikai ellenfél „sárdobálását”, a jogi a közösség elleni izgatást, a negyedik pedig a sztereotípiák, előítéletek, nyelvi manipuláció és verbális erőszakot jelenti. Ezeknek természetesen keveréke is lehetséges (Pál, 2011).

Jól látszik tehát, hogy nincs könnyű dolgunk a fogalom meghatározásával. Ha minden nézőpontot figyelembe veszünk, akkor annyi biztos, hogy verbális, azaz valamiféle nyelvi, a retorikában megjelenő jelenségről, cselekedetről beszélünk. „*Egy adott nyelvi formát, hang-, illetve betűsort takar*” (Pál, 2012, p.5). Ez a nyelvi forma - ha a gyűlölet szó jelentéséből indulunk ki - valamiféle - a retorika szintjén erőszakot feltételez. A gyűlöletbeszéd az „*érzelmi nyelv*” kategóriájába sorolható, a negatív érzelmek nyelve, amely alkalmas az „*ellenséges indulatok formába öntésére*” (Pál, 2013, p.6-7). Ilyen, a negatív érzelmekre, azaz indulatok keltésére alkalmas mondatokat találhatunk Orbán Viktor miniszterelnök beszédeiben.

A forradalmi nyelv, amit a NER programja és a miniszterelnök beszédeiben számos esetben képvisel, alkalmasak, sőt a céljuk, hogy érzelmet keltsen, néhány esetben negatív érzelmet, hiszen, ha az ellenséggel szemben fogalmazódik meg, az ellenséget és a „rosszat” pedig utálni kell. Az érzelmek kiváltása úgy történik, hogy az emberek igazságérzetét sértő tetteket tulajdonít az ellenségnek. Ilyen például az, hogy a „*magyaroknak járó tiszteletet megsértették*” (Orbán, 2011a), „*magyarországi politikai erők összeesküvései*”, külföldi gazdasági erők támadásai, „*melyeket itthonról szerveztek a magyarok lejáratására*” (Orbán, 2011b). A rezsicsökkentést „*megtámadó*” közműcégek „*tízmillárdokat kerestek a magyar embereken*” az EU-n belül a „*Magyarországon volt a rezsiköltség a legmagasabb*” (Orbán, 2013). Nyilvánvaló, hogy az ilyen és ehhez hasonló kijelentések nem a szimpátia erősödését érik el. Ahogy a belső ellenség esetében sem, aki „*kiváltságosok, magánérdekek és bűnözők kezére juttatta az ország felemelkedésére szánt nemzeti forrásokat*” (Orbán, 2010a). Az ellenségnek tulajdonított erkölcsi rossz az, mely érzelmeket vált ki: „*elvettek tőlük egyhavi nyugdíjat, egyhavi közbért, fölemelték a nyugdíjkorhatárt, a nemzeti össztermék több mint másfél százalékat zárolták a költségvetésben, fölemelték húsz százalékról huszonöt százalékra az áfát.*” „*És ez mind a magyar embereket sújtotta*” (Orbán, 2010d).

Természetesen relatív, hogy ki mit ért és hogy érti a gyűlöletbeszédet. Az elemzésben nem pejoratív értelemben használom a fogalmat, csupán az érzelmekre való hatás

gyakorlásra, annak „*kihasználását*”, amely a politikus, mint diskurzív cselekvő [hiszen a „*politikus beszéde mindig cselekvés*” (Szabó, 2003, p.81)] eszközére tekintek.

Természetes, hogy morális kérdéseket is felvethet a gyűlöletbeszéd. A gyűlölet önmagában nem lehet bűn (ha a eltekintünk a vallási tanoktól), hiszen érzelmi, nem racionális döntés függvénye, az érzelmek pedig természetes része emberi létünknek. Ha az érzelmek kiváltása, még ha negatív is, szándékos - mely önmagában nem probléma -, akkor vethet fel morális kérdést, ha azt nézzük, ki ellen szól a gyűlöletbeszéd. Ugyanakkor ott van a kockázat is, amikor a gyűlöletbeszéd nyelvi szintről fizikai, valóságos erőszakká alakul, azaz a rétor „*tűlfeszíti a húrt*” (szándékosan vagy nem szándékosan), a hallgatóság pedig érzelmeitől elvakultan erőszakos tetteket hajt végre (melyre már volt példa a történelem során). Tehát az ellenség ellen képes uszítani hallgatóságát a szónok, mely viszont kimeríti már a gyűlöletbeszéd jogi kategóriáját. Máskülönben az érzelmek a politika része, hiszen a politikus is érzelmet vált ki, pusztán léteével, nem csak beszédével, mely kialakult érzelmek alakítják azok megítélését (Newman, 2000b).

Világos tehát, hogy a gyűlöletbeszéd egy nyelvi forma, mely a negatív érzelmek kiváltását hivatott előidézni. Ez azt jelenti, hogy az ellenségkonstruálás nyelvi eszközének is tekinthető, hiszen az ellenség iránt nem érzünk szeretetet, ahogy együttérzést sem. Az ellenség iránt nincsenek pozitív érzelmek, hiszen akkor nem lehetne ellenség. Emlékezzünk csak vissza mit mondott Koselleck. Szerinte az ellenséget „*nem emberként*” kell ábrázolni, ahhoz, hogy megsemmisíthető legyen. Figyelembe kell venni azt a tényt, hogy az ellenség megkülönböztetés, a „*mi*” és az „*ő(k)*” különbségtételen alapul. Ezzel még csak a megkülönböztetés válik láthatóvá, ahhoz viszont, hogy ellenség legyen, azaz értelmet nyerjen az ellene folyó háború, megszülessen és legitim legyen a *casus belli*, ahhoz a „*mi*” csoportunknak a „*jó*”-t kell képviselnie, az „*ő(k)*” csoportnak viszont a „*rosszat*”. Ugyanakkor a bizonyításhoz szükséges, hogy „*rossz*” valóban annak tűnjön, így tehát az ellenséget erkölcsi rosszal kell felruházni, és valamiféle (vélt)fenyegetést kell jelentenie. Az ellenség a vélt vagy valós sérelmeinknek, vélt vagy valós oka, mely nem járhat érzelem nélkül, hiszen utáljuk problémáink okozóját.

Összefoglalás

Az elemzés végén nincs más dolgunk, mint levonni a megfelelő következtetést, hogy kiderüljön hipotézisünket sikerült-e igazolni vagy megcáfoltuk azt. A hipotézis az volt, hogy a különböző ellenségekkel, amelyek időről-időre változnak, illetve változtatja a hatalom, azaz oka, hogy a nemzeti egységet, amelyet saját ideológia alapján egy új rendszerben hoztak létre, ami a Nemzeti Együttműködés Rendszere, „*egyben kell tartani*”, és ez az „*egybentartás*” elengedhetetlen a saját hatalom legitimációjához.

Ahogy azt kifejtettük, a megkülönböztetés szükséges feltétele egy csoport cselekvőképességéhez. Ez nyilvánvaló, hiszen ahogy vázoltuk is, az identitás fontos, ahhoz pedig, hogy a „*mi*” értelmet nyerjen, „*kézzelfoghatóvá*” váljon, ahhoz meg kell határozni azt is, hogy ki nincs a csoportban, tehát az ellentétet is ismerni kell, és meg kell határozni. Amennyiben a „*mi*” egyenlővé válik a „*jó*”-val, az „*ő(k)*” pedig a „*rosszal*”, akkor az egyenes út az ellenségeskedéshez. Mivel nincs abszolút „*jó*” vagy „*rossz*”, tehát minden relatív, így csak összehasonlítással lehet e szavakat világos jelentéssel felruházni, azaz mihez képest vagyok én az, ami.

A Nemzeti Együttműködés Rendszere, melyet a kormány létrehozott, hogy saját identitását meghatározza, és megmutassa a csoport helyét a világban. A NER programja szerint a NER-t létrehozó kormány „*(fülke)forradalom*” útján született, nagy társadalmi összefogással, ezen kívül a NER programja szerint a kormány a „*nemzeti ügyek kormánya*”, ami már eleve ellenséget sejtet, hiszen önmagát és politikáját az előző „*rossz*” kormányokhoz képest határozza meg. Így tehát látszik, hogy az önmeghatározás egy ellenséggel való párhuzammal történt. Ez a különbségtétel az egész politikai ciklust átölelte, hiszen ezzel önmaga „*jóságát*” is kifejezi, ezen kívül gyengíti az ellenséggé vált politikai ellenfelet.

A csoport, mely a „*nemzet*” jól körülhatárolható, hiszen a NER programja világos képet fest a kormányzat ideológiájáról, arról, hogy a „*nemzet*”-ről mint szimbólumról mit gondol, mit tart nemzetinek és kiket tart alkalmasnak a csoporthoz, azaz a „*nemzet*”-hez tartozáshoz. A kormány létrehozott egy „*rendszert*”, mely igazából csak egy „*új*” felfogása, ideológiája, programja az ország vezetésnek és önmagának, tehát a „*nemzeti*” csoport identitásának. Ez önmagában nem elég a legitimációhoz.

A „*nemzet*” mint egység, azaz a kormányt támogató tábor csak akkor lehet egységes, és csak akkor maradhat meg ekkora létszámban, ha nincsenek belső konfliktusok, ha viszont vannak, akkor a háttérbe kell szorítani azokat, azt pedig csak egy külső ellenség, tehát egy, a

táboron kívüli ellenség fenyegetésével, vagy annak vélt vagy valós „*támadásával*” lehet elérni. Ezt a fenyegetést pedig külső gazdasági körök okozták, de volt, hogy az Európai Unió bizonyos szervezetei.

A kormány jól használta a nyelvi eszközöket, egyrészt az ellenség konstruálásához, ön és „*nemzetének*” meghatározásához. Röviden összefoglalva a kormány nézőpontjából: mindenki, aki másképp dönt vagy vélekedik, az bizonyosan „*rossz*”, hiszen a kormány a nép hatalma, mely a nép szócsöveként működik, hiszen 2/3-os felhatalmazás van mögötte, óriási tömeg támogatja, mely például a békemenet alkalmával mutatkozott meg, azaz az óriási „*nemzeti egység*”. Ez a nemzeti egység pedig a csoport szimbolikus körbehatárolása miatt alkot zárt kört. Hiszen a NER szimbólumból áll. Szimbolikus harcot folytat például a munkanélküliség- és az államadósság ellen, mely szintén az összefogást és az egységességet vált ki. Sőt maga a NER is egy szimbólum, mely egy másfajta népképviselőt, népfelfogást, azaz ideológiát szimbolizál, mely populista elemeket tartalmaz, amelytől nagy tömegeknek nyeri el tetszését.

Az egész „*rendszer*” egy közösségben gondolkodik, mely szintén vonzó, hiszen az emberek tartozni akarnak valahova. Egy erős közösség imázsát sugározza önmagáról, mely egységes és egyetlen. Egyetlen, hiszen a politikai ellenfelek „*rosszak*”, „*bűnösök*”, miattuk van az ország ilyen rossz helyzetben, ráadásul a nemzetközi pénzügyi szervezetekkel együtt próbálnak ártani a „*nemzetnek*” és a „*magyaroknak*”.

Sikerességét egyrészt abban vélem felfedezni, hogy minden problémából, kritikából „*nemzeti*” kérdést kreált, úgy értelmezett minden ellentétes álláspontot, hogy az a „*nemzet*” szuverenitása ellen, a „*magyarok érdeke*” elleni támadás volt. Ezekből szimbolikus, érzelmi kérdés lett, a „*gyűlöletbeszéd*” által érzelmi töltést kapott, emiatt a „*nép*” igazságérzetét sértette. Mivel a támadások az ország elleni támadások, így a „*rossz*” ellenség ellen legitim a háború. Amíg van ellenség és háború van, addig a kormány hatalma is legitim, hiszen a közös ellenség miatt háttérbe szorulnak a belső problémák, feszültségek és nézeteltérések.

Az ellenség volt az oka a Fidesz aláírásgyűjtési akcióinak is, illetve a konzultációk, melyek szintén hozzájárultak a harcok, döntések, ezáltal a kormány legitimációjához, hiszen egy állandó hivatkozási alap, hogy mennyien írták alá, vagy mennyien küldték vissza a kormányt, a harcában vagy döntésében támogató íveket. Megfordítva, hogy mennyien támogatták a kormányt a harcban, döntésben.

Végül érdemes megfigyelni, hogy a Carl Schmitt-i barát-ellenség megkülönböztetést miként ültethetjük át a Nemzeti Együttműködés Rendszerére. Érdekes, hiszen elsőre úgy tűnik, hogy nincs barát csak ellenség. De ha jól megvizsgáljuk akkor megtaláljuk a barátot,

aki nem más, mint „*mi*”, a „*nemzet*”. Ez a „*nemzet*” (csoport) pedig egy biztonságot adó „*sziget*” melyet háborgó tenger vesz körül. A „*szigeten*” lévők pedig kiválasztottnak érezhetik magukat, hiszen erős közösség tagjai, melyet erős vezetők képviselnek, és védelmezik a szigeten lévőket, a veszélyforrástól, az ellenségtől, azaz, a tenger háborgó hullámaintól.

Bátran nevezhetjük sikeresnek ezt a fajta politikát, hiszen ha a közvélemény-kutatásokat nézzük, akkor a kormánypárt szinte a teljes ciklus alatt kiemelkedő támogatottsággal bírt. Viszont az is igaz, hogy nem a közvélemény-kutatást, hanem a választást kell megnyerni. Ha így nézzük, akkor is sikeresnek tekinthetjük, hiszen 2014-ben három választást is megnyert a Fidesz, és újra 2/3-ados többséggel választották újra.

5 Irodalomjegyzék

- Arisztotelész (1984): Politika. Budapest: Gondolat Kiadó
- Bayer József (2000): A politikatudomány alapjai. Budapest: Napvilág Kiadó.
- Bruce I. Newman (2000a): Politikai marketing mint kampánystratégia. Budapest: Bagolyvár Könyvkiadó.
- Bruce I. Newman (2000b): A politika tömegmarketingje, Demokrácia a gyártott imázsok korában. Budapest: Bagolyvár Könyvkiadó.
- Burke, Kenneth (1998): „A „Mein Kampf” retorikája.” Szabó, Márton. Az ellenség neve. Budapest: Jászöveg Műhely Kiadó, 56-87.
- Clausewitz, Carl Von (1961): A háborúról. Vol. I. Budapest: Zrínyi Katonai Könyv Kiadó.
- Edelman, Murray (2004): A politika szimbolikus valósága. Budapest: L'Harmattan Kiadó.
- Edelman, Murray: „Politikai ellenségek konstruálása.” Szabó, Márton (1998): Az ellenség neve. Budapest: Jászöveg Műhely Kiadó, 88-123.
- Ernesto, Laclau (2011): A populista ész. Budapest: Noran Libro Kiadó.
- Fürj Zoltán (2004): Politológia szöveggyűjtemény. Debrecen: Kölcsey Ferenc Református Tanítóképző Főiskola.
- Hankiss Elemér (2005): Az ezerarcú én, emberlét a fogyasztó társadalomban. Budapest: Osiris Kiadó.
- Koselleck, Reinhart (1997): Az Asszimetrikus Ellenfogalmak Történeti-Politikai Szemantikája. Budapest: Jászöveg Műhely kiadó.
- Koselleck, Reinhart (1998): „Ellenségfogalmak.” Szabó, Márton: Az ellenség neve. Budapest: Jászöveg Műhely Kiadó.
- Kotler, Philip and Kevin Lane Keller (2006): Marketingmenedzsment. Budapest: Akadémiai Kiadó.
- Mazzoleni, Gianpietro (2006): Politikai Kommunikáció. Budapest: Osiris Kiadó
- Max, Weber (2000): „Szociológiai alapfogalmak.” Olvasókönyv a szociológia történetéhez I. Szociológiai irányzatok a XX. század elejéig. Vol. I. Budapest: Új Mandátum Könyvkiadó, II.
- Murray, Edelman. „A politikai ellenségek konstruálása.” Szabó, Márton (1998): Az ellenség neve. Budapest: Jászöveg Műhely Kiadó.
- Pupek, Emese and László Vass (2009): A politikatudomány alapjai. Budapest: Századvég Kiadó.

- Sas István (2012): Reklám és pszichológia. Budapest: Kommunikációs Akadémia.
- Schmitt, Carl (1998): „A háború és az ellenség fogalmak értelmezése.” Szabó, Márton. Az ellenség neve. Budapest: József Műhely kiadó, 25.
- Schmitt, Carl (2002): A politikai fogalma: Válogatott politika- és államelméleti tanulmányok. Budapest: Pallas Stúdió.
- Szabó, Márton (2003): A diszkurzív politikatudomány alapjai, Elméletek és elemzések. Budapest: L'Harmattan Kiadó.

Online szakirodalom

- G. Fodor Gábor - Gergely Kitta (2009): „Kommunikációs paradigma, avagy a kormányzás uralkodó beszédmódja. Politikatudományi szemle, pp. 97-114.
- Farkas Zoltán (2011): „A hatalom és az uralom fogalma.”
http://www.poltudszemle.hu/szamok/2011_2szam/farkas.pdf, pp. 31-49.
- Horváth Szilvia (2006): „Murray Edelman: Nyelv, szimbólum, politika.” Politikatudományi Szemle, p. 201.
- Pál Gábor (2011): „Tereket nyitó kulcskategória (A gyűlöletbeszéd fogalma a magyar politikai diskurzusban 1994-2004).” Politikatudományi Szemle, pp. 97-118.
- Pál Gábor (2013): „Az erőszak harsonája, a káosz előőrse, A gyűlöletbeszéd fogalma a 2001-es év politikai vitáiban.” Szegedi Tudományegyetem, Bölcsészettudományi kar.
 Hozzáférés dátuma: 2014 november 2. <http://www.complit.u-szeged.hu/images/pal_-_az_eroszak_harsonaja.pdf>.
- Pál Gábor (2012): „A gyűlöletbeszéd fogalma a politikai vitákban, Értelmezések és alkalmazások.” Politikatudományi Tanulmányok, pp. 6-51.
- Pál Gábor (2008): „A „gyűlöletbeszéd” fogalmának jelentésváltásai a 2002-es választási kampányban.” Fazekas, Csaba. Miskolci Politikatudományi Évkönyv. Vol. I. Miskolc: Miskolci Egyetem BTK Politikatudományi Intézet, pp. 109-125.
- Szabó Márton (2007): „Ellenfél és ellenség a politikában.” Politikatudományi Szemle, pp. 9-20.
- Szabó Márton (2013): „Politikai tudásemelvények első és második rész. Politikai szemantika és szimbolizmus, Egyetemi jegyzet. Kézirat. Az 1998-ban megjelent „Politikai tudásemelvények” könyv átdolgozása és kiegészítése.” Scribd. Hozzáférés dátuma: 2014 október 24. <<https://www.scribd.com/doc/154369095/POLITIKAI-TUDASELMELETEK-I-II-Atiras>>.

Egyéb Források

Ágoston Zoltán (2011) Brüsszelben újra téma a magyar alkotmány.

Hozzáférés dátuma: 2014 október 11.

<http://nol.hu/kulfold/brusszelben_ujra_tema_a_magyar_alkotmany-1080831>.

Baksa Roland - Gergely Dudás (2010): Megszakadtak a tárgyalások az IMF-fel és az EU-val.

Hozzáférés dátuma: 2014 október 8.

<http://index.hu/gazdasag/magyar/2010/07/17/megszakadtak_a_targyalasok_az_imf-fel_es_az_eu-val/>.

Bourrienne, Louis Antoine Fauvelet de (2012): Momoirs of Napoleon Bonaparte. Lulu.com.

Demokrácia és Dilemma Intézet (2010): Orbán erőt és önmérsékletet mutatott.

Hozzáférés dátuma: 2014 október 8.

<http://index.hu/dedi/2010/04/27/orban_erot_es_onmersekletet_mutatott/>.

Fidesz (2013): Magyarország nem hagyja magát! Hozzáférés dátuma: 2014 október 27.

<<http://www.fidesz.hu/hirek/2013-03-22/magyarorszag-nem-hagyja-magat/>>.

Fidesz.hu (2010): Matolcsy: A megszorítások nem vezetnek sehova. Hozzáférés dátuma:

2014 október 6. <<http://www.fidesz.hu/hirek/2010-10-14/matolcsy-a-megszoritasok-nem-vezetnek-sehova/>>.

Figyelő (2010): Simor napja meg vannak számlálva? -Ki lehet az MNB elnöke?

Hozzáférés dátuma: 2014 október 8. <<http://www.vg.hu/penzugy/penzugyi-szolgaltatok/simor-napjai-meg-vannak-szamlalva-ki-lehet-az-mnb-elnoke-309658>>.

F. Szabó Emese (2010): Itt a bejelentés: ezeket a csontvázakat találta a fidesz .

Hozzáférés dátuma: 2014 október 8.

<http://www.napi.hu/magyar_gazdasag/itt_a_bejelentes_ezeket_a_csontvazakat_talalt_a_fidesz_reszletes_448015.html>.

Gilbert, Gustave M (1947): Nurenberg Diary, New York: Farrar, Strausand Company.

Hozzáférés dátuma: 2014 október 28. <<http://www.snopes.com/quotes/goering.asp>>.

Hírtv (2013): Fidesz: a bukott baloldal nem ismeri el hibáit. Hozzáférés dátuma: 2014

november 5. <<http://mno.hu/ahirtvhirei/fidesz-a-bukott-baloldal-nem-ismeri-el-a-hibait-1175088>>.

Dr. Hoppál Péter (2011): „Az MSZP megint nem mond igazat.” Hozzáférés dátuma: 2014 október 8. <<http://www.pecsma.hu/hirzona/pecsi-mszp-frakcio-fontos-tenyeket-titkolt-el-a-polgarmester/pecsma.hu>>.

Index (2014): Ez Bajnai csomagja. 2009 március 28.
<http://index.hu/gazdasag/magyar/2009/03/28/ez_bajnai_csomagja/>.

Index (2011): Keményen bíralták Orbán médiatörvényét. Hozzáférés dátuma: 2014 október 11.
<http://index.hu/kulfold/2011/01/19/kemenyen_biraltak_orban_mediatorvenyet/>.

Károli Gáspár (1984) Szent Biblia. Budapest: Egyetemi Nyomda.

Király András (2012): Elkopott az elszámoltatás. Hozzáférés dátuma: 2014 október 7.
<http://index.hu/belfold/2012/08/02/meg_gyurcsanyt_se_sikerult_a_vadlottak_padjara_ultetniuk/>.

M. László Ferenc - Török Gábor (2011): „Orbán már nem okolhatja a korábbi kormányt”.
Hozzáférés dátuma: 2014 október 16.
<http://hvg.hu/itthon/20110906_Fidesz_parlament_Torok_Gabor/>.

MTI (2011): Szíjjártó: megszorítások helyett „újjászervezés” következik.
Hozzáférés dátuma: 2014 november 7.
<http://hvg.hu/gazdasag/20110831_szijjarto_megszoritasok_ujjaszervezes>.

MTI (2010a): Kinevezték az új elszámoltatási kormánybiztost. 2010 október 7.
Hozzáférés dátuma: 2014 október 7.
<http://www.napiaszonline.hu/aktualis/kineveztek_az_uj_elszamoltatasi_kormanybiztost_24725>.

MTI (2010a): Matolcsy: Magyarország elindult a pénzügyi függetlenség felé.
Hozzáférés dátuma: 2014 október 8.
<http://index.hu/gazdasag/magyar/2010/07/22/matolcsy_szerint_magyarorszag_elindult_a_penzugyi_fuggetlenseg_fele/>.

MTI (2012): „Plágium-ügy: a Fidesz második öszödi beszédet vár.” Hvg.hu.
Hozzáférés dátuma: 2014 október 6.
<http://hvg.hu/itthon/20120430_gyurcsany_fidesz_plagium/>.

MTI (2010b): Orbán szerint nem kell új IMF-megállapodás. Hozzáférés dátuma: 2014 október 8.

<http://index.hu/gazdasag/magyar/2010/07/22/orban_szerint_nem_kell_uj_imf-megallapodas/>.

Népszava (2011): Egész pályás letámadás a médiában. Hozzáférés dátuma: 2014 október 11.
<<http://nepszava.hu/cikk/382534-egesz-palyas-letamadas-a-mediaban>>.

Orbán Viktor (2010f): „Csak összefogással lehet sikeres a magyar nemzet.”

Miniszterelnök.hu. Hozzáférés dátuma: 2014 október 23.

<http://www.miniszterelnok.hu/beszed/csak_osszefogassal_lehet_sikeres_a_magyar_nemzet>

Orbán Viktor (2012): Nem leszünk gyarmat! Hozzáférés dátuma: 2014 október 27.

<http://www.miniszterelnok.hu/beszed/nem_leszunk_gyarmat_>.

Orbán Viktor (2011b): 1848 és 2010 is megújulást hozott. 2011 március 15.

Hozzáférés dátuma: 2014 október 15.

<http://www.miniszterelnok.hu/beszed/1848_es_2010_is_megujulast_hozott>.

Orbán Viktor (2011c): „Az új alkotmány kivételesen erős alaptörvény lesz.”

Miniszterelnök.hu. Hozzáférés dátuma: 2014 október 26.

<http://www.miniszterelnok.hu/beszed/az_uj_alkotmany_kivetelesen_eros_alaptorveny_lesz>

Orbán Viktor (2011d): Az újjászületés dokumentuma- Orbán Viktor húsvéti üzenete.

Hozzáférés dátuma: 2014 október 18. <<http://www.fidesz.hu/hirek/2011-04-25/az-ujjaszuletes-dokumentuma-orban-viktor-husveti-uzenete/>>.

Orbán Viktor (2010g): A magyarok a kormányzásról mondtak véleményt. 2010 október 3.

Hozzáférés dátuma: 2014 október 29.

<http://www.miniszterelnok.hu/beszed/a_magyarok_a_kormanyzasrol_mondtak_velemeny>.

Orbán Viktor (2010c): Akcióterv a gazdaság talpraállítására.

Hozzáférés dátuma: 2014 október 7.

<http://www.miniszterelnok.hu/beszed/akcioterv_a_gazdasag_talpraallitasara>.

Orbán Viktor (2013): Magyarország nem hagyja magát. Hozzáférés dátuma: 2014 október 27.

<http://www.miniszterelnok.hu/beszed/magyarorszag_nem_hagyja_magat>.

Orbán Viktor (2011a): Magyarország megújításának ideje jött el.

Hozzáférés dátuma: 2014 október 11.

<http://www.miniszterelnok.hu/beszed/magyarorszag_megujitasanak_ideje_jott_el>.

Orbán Viktor (2010d): Megszületett a nemzeti centrum. Hozzáférés dátuma: 2014 október 8.

<http://www.miniszterelnok.hu/beszed/megszuletett_a_nemzeti_centrum>.

Orbán Viktor (2010a): „Országgyűlés.” Nemzeti Együttműködés Programja.

<http://www.parlament.hu/irom39/00047/00047.pdf>. Hozzáférés dátuma: 2014 október 1.

Orbán Viktor (2014): Orbán Viktor beszéde a miniszterek bemutatásán.

Hozzáférés dátuma: 2014 október 8.

<http://www.miniszterelnok.hu/beszed/orban_viktor_beszede_a_miniszterek_bemutatasa>.

Orbán Viktor. (2010b): Veletek, értetek, a hazámért fogok harcolni.

<http://www.miniszterelnok.hu/beszed/veletek_ertetek_a_hazamert_fogok_harcolni>.

Orbán Viktor (2010e): A nyugati típusú kapitalizmus került válságba. 2010 július 27.

Hozzáférés dátuma: 2014 október 9.

<http://www.miniszterelnok.hu/beszed/a_nyugati_tipusu_kapitalizmus_kerult_valsagba>.

Origo.hu (2014): Menetrendet vázolt, és Simort támadta Orbán. Hozzáférés dátuma: 2014

október 8. <<http://www.origo.hu/itthon/valasztas2010/kampanynaplo/20100426-orban-sajtotajekoztato-a-masodik-fordulo-utan-osszefoglalo.html>>.

Origo.hu (2012): „Ország, világ lássa, hogy nem szeretnénk gyarmattá válni” - tudósítás a békemenetről. Hozzáférés dátuma: 2014 október 27.

<<http://www.origo.hu/itthon/20120121-szombaton-delutan-lesz-a-kormanyparti-tuntetes-a-hosok-tererol-indul.html>>.

Sükösd Miklós - Borbála Kriza (2005): „Populizmus.” Magyar Virtuális Enciklopédia.

Hozzáférés dátuma: 2014 november 5.

<<http://www.enc.hu/1enciklopedia/mindennapi/populizmus.htm>>.

Szabó Brigitta (2010): Gazdasági vészhelyzet, itt az államcsőd? Hozzáférés dátuma: 2014 október 8.

<http://nol.hu/gazdasag/sulyos_allitasok_a_tenyfeltaro_bizottsag_jelenteseben-687451>.

Világgazdaság Online (2010): Orbán üzent simornak: nem ülhetnek offshore lovagok az MNB-ben. Hozzáférés dátuma: 2014 október 8.

<<http://www.vg.hu/gazdasag/gazdasagpolitika/orban-uzent-simornak-nem-ulhetnek-offshore-lovagok-az-mnb-ben-313863>>.

Villányi Károly (2010): „Orbán Viktor: Tetszettünk forradalmat csinálni.”

Magyar Nemzet Online. Hozzáférés dátuma: 2014 október 1.

Youtube.com (2014) „<https://www.youtube.com/watch?v=wGEu7r9iKQI>.”

Orbán Viktor Évértékelő 2014. Hozzáférés dátuma: 2014 október 12.